

Politechnika
Warszawska
Historia i tradycja
w zarysie

Politechnika
Warszawska
Historia i tradycja
w zarysie

Autor – dr *Andrzej Ulmer* rozdziały 1–8,
dr *Andrzej Ulmer*, mgr *Izabela Koptoń-Ryniec* rozdziały 9–10,
we współpracy z Senacką Komisją ds. Historii i Tradycji

Recenzenci: prof. dr hab. inż. *Mirosław Nader*, dr hab. *Marek Jakubiak*, prof. uczelni

Opracowanie redakcyjne – dr hab. inż. *Andrzej Kulig*, prof. uczelni
Opracowanie graficzne, łamanie – mgr inż. arch. *Stefan Drewiczewski*
Projekt graficzny okładki – mgr inż. arch. *Stefan Drewiczewski*
Fotografia na okładce przedstawiająca Gmach Główny Instytutu
Politechnicznego w 1902 roku pochodzi ze zbioru dr. inż. *Sylwestra Gładysia*
Plan Politechniki Warszawskiej opracował mgr inż. arch. *Stefan Drewiczewski*
Korekta – mgr *Izabela Koptoń-Ryniec*

Ilustracje

Zbiory Muzeum Politechniki Warszawskiej ryc.: 1–3, 12, 16–19, 21, 23–28, 33–35,
37–38, 40–41. Zbiory dr. inż. Sylwestra Gładysia ryc.: 4–9, 14, 20, 22, 29–31. Zbiory
prof. dr. hab. inż. Mirosława Nadera ryc. 11. Zbiory dr. hab. inż. Andrzeja Kuliga,
prof. uczelni ryc. 32 (foto). Biuro Komunikacji i Promocji, Maciej Stępnik ryc. 43
(foto). Studenckie Koło Astronautyczne, Maciej Rębisz ryc. 36 (foto). Zespół Tańca
Ludowego Masovia, Michał Grzembski ryc. 39 (foto). Teatr Politechniki Warszaw-
skiej, Tomek Tarnowski ryc. 42 (foto). Narodowe Archiwum Cyfrowe ryc. 13. Tygo-
dnik Ilustrowany z 1916 r.: nr 23 ryc. 10., nr 42 ryc. 15.

© Copyright by Politechnika Warszawska,
Warszawa 2023
ISBN 978-83-8156-500-4

Utwór w całości ani we fragmentach nie może być powielany ani rozpowszechniany za po-
mocą urządzeń elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających i innych,
w tym nie może być umieszczany ani rozpowszechniany w Internecie bez pisemnej zgody
posiadacza praw autorskich.

Druk i oprawa: Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, ul. Polna 50,
00-644 Warszawa, tel. 22 234-70-30. Wydanie I. Zamówienie nr 38/2023

Spis treści

Słowo od Rektora	7
Wstęp	9
1. Szkoła Przygotowawcza do Instytutu Politechnicznego	11
2. Instytut Politechniczny im. cara Mikołaja II	15
3. Początki Politechniki Warszawskiej w 1915 roku	26
4. Politechnika Warszawska w dwudziestoleciu międzywojennym	33
- Zarys historyczny	
- Rozwój infrastruktury – gmachy terenu głównego	
- Struktura organizacyjna – wydziały i katedry Politechniki	
- Zajęcia pozakierunkowe i wojskowe	
- Biblioteka	
5. Organizacje studenckie	47
- Legia Akademicka	
- Towarzystwo Bratniej Pomocy PW	
- Korporacje studenckie	
- Koła naukowe studentów	
6. Okres niemieckiej okupacji 1939–1945	53
7. Okres powojenny – czasy odbudowy	58
8. Okres PRL-u 1950–1990	63
9. Politechnika Warszawska po 1990 r.	70
- Studenckie organizacje społeczno-polityczne oraz koła naukowe	
- Stowarzyszenia absolwentów i pracowników PW	
10. Kultura i sport w Politechnice Warszawskiej	79
- Kultura, sztuka, tradycja	
- Sport i rekreacja	
Literatura uzupełniająca	93

Szanowni Państwo,

Politechnika Warszawska, w swojej blisko 200-letniej historii, była zarówno świadkiem, jak i uczestnikiem wielu epokowych wydarzeń. Przez mury Uczelni przewinęły się pokolenia studentów i doktorantów, nauczycieli akademickich oraz pracowników administracji. Przez lata społeczność akademicka tworzyła tradycję i kształtowała tożsamość Naszej Alma Mater.

Książkę, którą trzymacie Państwo w rękach, przygotował zespół ludzi niezwykle mocno zaangażowanych w popularyzację wiedzy o Politechnice Warszawskiej. Efektem ich pracy jest wydawnictwo ciekawe, w syntetycznej formie przedstawiające historię Politechniki Warszawskiej i pozwalające zrozumieć znaczenie tradycji dla naszej codzienności, ale i dla budowania przyszłości. Dziękuję wszystkim, którzy przyczynili się do powstania tego wyjątkowego wydawnictwa.

Mam nadzieję, że lektura książki „Politechnika Warszawska. Historia i tradycja w zarysie” odkryje przed Państwem wiele nieznanych wcześniej historii czy faktów, a także pozwoli znaleźć odpowiedzi na szereg pytań dotyczących naszej Uczelni. Piękne fotografie pozwolą prześledzić, jak przez lata zmieniał się wygląd fasady Gmachu Głównego oraz jego otoczenie. Zdjęcia nowoczesnych budynków zestawione z obrazami gmachów powstałych w latach 30. czy 70. XX wieku pokażą Państwu, jak Politechnika łączy tradycję z nowoczesnością, także w wymiarze architektonicznym.

Życzę przyjemnej lektury.

prof. Krzysztof Zaremba
Rektor Politechniki Warszawskiej
Warszawa, styczeń 2023 r.

Wstęp

Politechnika Warszawska jest największą uczelnią techniczną w Polsce o blisko dwusetletniej tradycji i ciekawych losach. Dzieje powstającej w warunkach zaborów Uczelni, w której zbrojne powstańcze zrywy często krzyżowały się z dążeniami do zdobywania wiedzy i rozwoju gospodarczego kraju, są pod każdym względem godne poznania. Celem niniejszej pracy jest przybliżenie historii Politechniki Warszawskiej szerokim kręgom Czytelników, jej Studentom i Pracownikom oraz wszystkim tym osobom, także z innych uczelni, które pragną zapoznać się z dziejami Politechniki.

Opracowanie nie jest dziełem naukowym, ale popularyzującym historię Uczelni w porządku chronologicznym. Nacisk położono na wcześniejsze etapy rozwoju Uczelni takie jak: Szkoła Przygotowawcza do Instytutu Politechnicznego, Instytut Politechniczny im. cara Mikołaja II oraz Politechnika Warszawska okresu dwudziestolecia międzywojennego. Lata 1915–1939 zostały dość mocno uwypuklone, gdyż pokazują funkcjonowanie Uczelni w czasach odzyskiwania niepodległości oraz w odrodzonym po 123 latach niewoli państwie polskim. Praca uwzględnia zarówno czas straszliwych zniszczeń dokonanych podczas niemieckiej okupacji, jak i proces odbudowy i rozbudowy Uczelni w okresie PRL-u. Zasygnalizowano również wydarzenia polityczne o wydźwięku ogólnokrajowym, które znalazły odzwierciedlenie w funkcjonowaniu Politechniki Warszawskiej. Protesty studenckie z lat 1956–1957 i 1968, a także powstanie „Solidarności” w sierpniu 1980 r. oraz związany z nią

proces transformacji, stanowią ważny wkład w historię Uczelni ujętą w niniejszym opracowaniu. Przy opisie poszczególnych etapów dziejów Politechniki Warszawskiej starano się uwzględnić jej działalność na tle wydarzeń historycznych oraz takich elementów jak: struktura organizacyjna, gmachy, organizacje studenckie, oraz informacji o politechnicznych jednostkach związanych z kulturą, tradycją, sportem i rekreacją. W pracy zamieszczono krótkie biogramy dziesięciu najwybitniejszych, nieżyjących już profesorów i absolwentów Politechniki Warszawskiej, cenionych w Polsce i za granicą za doniosłe osiągnięcia naukowe. Kryterium wyboru postaci stanowiły ich prace badawcze znane i uznane poza granicami naszego kraju w czasach, gdy działali. Biogramy umieszczono w miejscach merytorycznie związanych z tymi postaciami, a ich skromny wybór tylko ilustruje twórczy potencjał „wykuwany” w murach naszej Alma Mater.

Opracowanie powstało z inicjatywy i przy udziale dr hab. inż. Andrzeja Kuliga, profesora uczelni, przewodniczącego Senackiej Komisji ds. Historii i Tradycji Politechniki Warszawskiej. Recenzje wydawnicze opracowali: profesor Mirosław Nader oraz dr hab. Marek Jakubiak, profesor uczelni. Muzeum Politechniki Warszawskiej składa serdeczne podziękowanie profesorowi Mirosławowi Naderowi oraz dr. inż. Sylwestrowi Gładysowi za udostępnienie na potrzeby tej publikacji znakomitego materiału ilustracyjnego.

1.

Szkoła Przygotowawcza do Instytutu Politechnicznego

Potrzeba powstania w Warszawie wyższej szkoły technicznej była dostrzegana w niektórych kręgach społeczeństwa polskiego już na początku XIX wieku. Wybitny mąż stanu Stanisław Staszic kwestię edukacji narodowej pojmował w kategoriach oświecenia i wychowania. Niestety na jego działalność nałożyły się wyjątkowo trudne warunki związane z upadkiem państwa i rozbiorami, a także niechęć części stanu szlacheckiego do nowatorskich planów wprowadzania wyspecjalizowanego szkolnictwa, w tym technicznego. Pełen zaangażowania, w 1812 r. apelował: „Ojcowie! Zachęcajcie synów waszych do doskonalenia się w umiejętnościach dokładnych.” Pisząc o „naukach dokładnych” miał na myśli głównie nauki ścisłe i techniczne. W 1815 r. na forum Dyrekcji Edukacyjnej Stanisław Staszic i Stanisław Kostka Potocki przedstawili projekty utworzenia szkół zawodowych i wyższych, w tym szkoły politechnicznej.

Stanisław Staszic przez blisko 20 lat aktywnie działał na rzecz rozwoju polskiego szkolnictwa wyższego. Był współinicjatorem założenia Szkoły Akademicko-Górnicznej w Kielcach w 1816 r., Szkoły Szczególnej Leśnictwa w Warszawie w 1816 r., Instytutu Agronomicznego i Leśniczego we wsi Marymont w 1820 r. oraz powiązanej z Uniwersytetem Warszawskim Szkoły Inżynierii Cywilnej Dróg i Mostów w 1823 r. Odbywał także liczne podróże po ziemiach polskich zaboru rosyjskiego, przekonując się o ich wielkich zasobach w bogactwa mineralne. Podkre-

Ryc. 1. Stanisław Staszic

ślał, że przysły rozwój gospodarczy zależy od istnienia wykwalifikowanych kadr i z tego względu dążył do ich stworzenia. Za fundament rozwoju uznał powołanie szkoły politechnicznej stopnia akademickiego, obejmującej nauczanie w dziedzinie nauk ścisłych i technicznych.

W ówczesnej Europie dominowały dwa wzorce organizacji i funkcjonowania szkół ogólnotechnicznych: francuski i austriacki. Do polskich realiów bardziej adekwatny był system austriacki, chociaż wykorzystano także niektóre elementy systemu francuskiego. W 1820 r. przewodnictwo w Komisji Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego utracił bliski współpracownik Stanisława Staszica Stanisław K. Potocki, a jego miejsce zajął popierający nauki ścisłe konserwatysta Jan Kalasanta Szaniawski – protegowany Nikołaja Nowosilcowa, komisarza Rady Stanu. Dzięki niemu Staszic zachował wpływ na organizację przyszłej szkoły. W 1824 r. plan Instytutu Politechnicznego w Warszawie przedstawiono namiestnikowi carskiemu gen. Józefowi Zajączkowi, a następnie projekt przesłano do Petersburga celem uzyskania rządowej akceptacji. W 1825 r. rząd Królestwa Kongresowego zabezpieczył środki w budżecie na potrzeby przyszłej Uczelni. W marcu Komisja Oświecenia powołała Radę Politechniczną, nadzorującą i kierującą pracami nad utworzeniem szkoły. Prezesem Rady Politechnicznej został Stanisław Staszic. Ostateczna decyzja o powstaniu nowej uczelni ogólnotechnicznej zapadła 21 grudnia 1825 r.

Uczelnia nosiła nazwę Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego. Jej początkową siedzibą były gmachy Uniwersytetu Warszawskiego, a od 1828 r. także prawe skrzydło Pałacu Krasińskich, należącego obecnie do Akademii Sztuk Pięknych. Docelowa siedziba Uczelni miała mieścić się w budynkach wzniesionych przez Antonio Corazziego przy ulicach: Smolnej, Książęcej i Nowym Świecie. Jednak plan ten nigdy nie został zrealizowany. Uroczyste otwarcie odbyło się w Pałacu Kazimierzowskim w dniu 4 stycznia 1826 r. Mowę inauguracyjną wygłosił Stanisław Staszic i było to jego ostatnie publiczne wystąpienie. Prezes Rady Politechnicznej zmarł 20 stycznia 1826 r. Od tej pory funkcję prezesa sprawował Ludwik hr. Plater. Warto w tym miejscu podkreślić, że nazwa Szkoła Przygotowawcza była nazwą tymczasową. Na przełomie lat 1830–1831 r. miała zostać przekształcona w Instytut Politechniczny o randze ogólnopaństwowej.

Nauka odbywała się na dwuletnich kursach wprowadzających, a następnie na również dwuletnich kursach wyższych. Kursy niższe podzielone zostały na klasę I i klasę II, odpowiadając mniej więcej poziomowi szkół średnich. Kursy wyższe koncentrowały się na teoretycznych naukach matematyczno-przyrodniczych i zostały podzielone na cztery wydziały: Inżynierii Cywilnej, Chemiczny, Mechaniczny i Handlowy. Program nauczania ostatniego z wydziałów nieco różnił się od pozostałych. Łącznie wykładano 28 przedmiotów podzielonych na 14 katedr. Początkowo ilość zajęć była dość duża, dochodząc do 50 godzin tygodniowo. Zajęcia praktyczne odbywały się w warszawskich manufakturach. Organizacja nauczania na kursach była wzorowana na systemie francuskim. Jako że Królestwo Kongresowe miało duży zakres autonomii w ramach imperium rosyjskiego, językiem wykładowym był język polski. Dyrektorem Szkoły Przygotowawczej został Kajetan Garbiński, absolwent College de France, Sorbony i École Polytechnique w Paryżu. Od 1820 r. nauczał matematyki w Liceum Warszawskim oraz geometrii wykreślnej i geometrii analitycznej na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie uzyskał tytuł profesora zwyczajnego.

Przewidywano, że Szkoła Przygotowawcza będzie miała duże kłopoty z obsadą kadrową, brakowało bowiem wówczas ludzi wykształconych w naukach ścisłych, technicznych, przyrodniczych i handlowych. Problem rozwiązano w ten sposób, że na kursach niższych wykładowcami byli pracownicy Uniwersytetu Warszawskiego, natomiast kadrę profesorską, wykładającą przedmioty specjalistyczne, pozyskiwano poprzez wydelegowanie wybranych kandydatów na studia zagraniczne do Francji, Niemiec, Włoch i Anglii. W 1826 r. na pierwszy rok studiów przyjęto 44 studentów. Niemniej liczba osób

Ryc. 2. Kajetan Garbiński (1796–1847)
Dyrektor Szkoły Przygotowawczej do
Instytutu Politechnicznego w latach
1826–1831

studiujących zwiększała się z każdym rokiem. W roku akademickim 1828/1829 kształciło się już 94 studentów, zaś rok później 110. Największym powodzeniem cieszył się Wydział Inżynierii Cywilnej, zaraz za nim Wydział Chemiczny, kształcący m.in. pracowników gorzelnii, browarów, garbarni. Mniejsze zainteresowanie wzbudzały: Wydział Mechaniczny, edukujący m.in. przyszłych pracowników przemysłu włókienniczego oraz Wydział Handlowy. Przez cały okres istnienia Szkoły Przygotowawczej studiowało w niej 217 studentów. W 1829 r. Uczelnia osiągnęła rangę Instytutu Politechnicznego.

Niestety, wybuch powstania listopadowego położył kres jej istnieniu. Co prawda Kajetan Garbiński zabiegał u generała Josefa Rautenstraucha o zezwolenie na ponowne uruchomienie Uczelni, ale decyzja rządu w Petersburgu z dnia 19 listopada 1831 r. definitywnie przesądziła o zamknięciu Szkoły Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego.

W połowie XIX w. na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej jedyną uczelnią ogólnotechniczną była otwarta we Lwowie w 1844 r. Akademia Techniczna, przemianowana w 1877 r. na Szkołę Politechniczną. W latach 1919–1939 uczelnia funkcjonowała jako Politechnika Lwowska. Należy dodać, że całkowicie niezależnie w 1895 r. właściciele warszawskiego banku Hipolit Wawelberg i Stanisław Rotwand utworzyli w Warszawie Średnią Szkołę Mechaniczno-Techniczną Maurycego Mittego, która w latach 1906–1919 funkcjonowała jako Szkoła Mechaniczno-Techniczna H. Wawelberga i S. Rotwanda z wydziałami: Mechanicznym i Elektrycznym. Początkowo Szkoła miała charakter prywatny i była pierwszą od czasów Staszica ogólnotechniczną szkołą w stolicy – od 1906 r. z polskim językiem wykładowym. W 1929 r. przemianowano ją na Państwową Wyższą Szkołę Budowy Maszyn i Elektrotechniki im. H. Wawelberga i S. Rotwanda.

2.

Instytut Politechniczny im. cara Mikołaja II

Wybuch i upadek powstania listopadowego wiązały się z wieloma negatywnymi implikacjami dla rozwoju kultury i gospodarki polskiej. Oprócz Szkoły Przygotowawczej został wówczas zamknięty Uniwersytet Warszawski. Otwarto go ponownie w 1870 r. pod nazwą Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Szkolnictwo i nauki techniczne znalazły się w trudnej sytuacji, głównie ze względu na brak wyspecjalizowanych kadr. Problem starano się rozwiązać poprzez różnorodne działania związane z ich pozyskaniem. W 1835 r. wznowił działalność Instytut Rolniczy w Marymoncie, a w 1862 r. z inicjatywy margrabiego Aleksandra Wielopolskiego utworzono w Puławach Instytut Politechniczny i Rolniczo-Leśny. Nieprzypadkowe wydaje się umiejscowienie Instytutu, bowiem Puławy nosiły od 1842 r. nazwę Nowej Aleksandrii na cześć cara Aleksandra I. Zapleczem kadrowym Instytutu byli wykładowcy Instytutu Agronomicznego w Marymoncie oraz Gimnazjum Realnego mieszczącego się wcześniej w Pałacu Kazimierzowskim w Warszawie. Instytut Politechniczny i Rolniczo-Leśny składał się z pięciu wydziałów: Rolniczego, Leśnego, Mechanicznego, Inżynierii Cywilnej i Chemiczno-Górniczego. Studia na wydziałach Rolniczym i Leśnym miały trwać dwa lata, zaś na pozostałych trzy lata. Językiem wykładowym był język polski. Na pierwszy rok studiów przyjęto 356 studentów. Uczelnia łączyła w sobie elementy wyższej szkoły rolniczej i technicznej. Instytut Politechniczny i Rolniczo-Leśny przetrwał tylko trzy miesiące. Jego funkcjonowanie przerwał wybuch powstania styczniowego. W tej skomplikowanej sytuacji władze rosyjskie zasugerowały podział szkoły na dwie odrębne uczelnie: Instytut Rolniczo-Leśny z siedzibą w Puławach i Instytut Politechniczny, zlokalizowany w Łodzi.

Pomimo iż kolejna inicjatywa uruchomienia uczelni technicznej (Instytutu Politechnicznego i Rolniczo-Leśnego) okazała się niefortunna, sytuacja polityczna w Europie wpłynęła pośrednio na dalsze dzieje wyższego szkolnictwa technicznego na ziemiach polskich zaboru rosyjskiego.

W wojnie krymskiej (1853–1856) Rosja poniosła dotkliwą porażkę, co wzbudziło refleksję nad stanem armii wśród rosyjskich elit politycznych. Pojawiło się przekonanie o konieczności rozwoju przemysłu celem unowocześnienia wojskowych formacji oraz utworzenia uczelni technicznych jako kuźni wysoce wykwalifikowanych kadr. Po blisko czterech dekadach proces ten znalazł pełne zrozumienie u władz carskich. Głównym rzecznikiem tej polityki był minister finansów w rządzie rosyjskim Siergiej hr. Witte. W Petersburgu, we wczesnych latach panowania Mikołaja II, zapadła decyzja o otwarciu w tym samym czasie trzech uczelni technicznych: w Petersburgu, Warszawie i Kijowie. W Warszawie możliwość otwarcia akademickiej szkoły technicznej wyzwoliła wielki entuzjazm w społeczeństwie. Głównym rzecznikiem uruchomienia takiej uczelni, ze strony polskiej, był Kazimierz Obrębowicz, prezes Wydziału Naukowo-Technicznego Stowarzyszenia Techników Polskich i przewodniczący Sekcji Techniczno-Przemysłowej Warszawskiego Oddziału Ogólnorosyjskiego Towarzystwa Popierania Przemysłu i Handlu. Z jego inicjatywy powstała komisja, która opracowała „Memoriał w sprawie Instytutu Politechnicznego”, przedłożony generałowi-gubernatorowi, księciu Aleksandrowi Imeretyńskiemu. Rząd rosyjski przyjął „Memoriał”, a 8 czerwca 1898 r. ukazał się dekret cara o utworzeniu Warszawskiego Instytutu Politechnicznego im. cara Mikołaja II. Jednocześnie zapadła decyzja o powstaniu Instytutów Politechnicznych w Petersburgu i Kijowie. Uczelnie miały zostać wybudowane ze środków własnych miasta. W przypadku Warszawy Ministerstwo Finansów, któremu podlegało szkolnictwo wyższe, wyliczyło, iż koszt wzniesienia gmachów Uczelni wyniesie 2,5 mln rubli. W związku z tym powołano Komitet Budowy Szkoły Politechnicznej i rozpoczęto zbiórkę pieniędzy. Wśród osób, które miały największy udział w gromadzeniu środków na budowę Instytutu, wymienić trzeba barona Leopolda Juliana Kronenberga, prezesa kolei Warszawsko-Wiedeńskiej i Jana Gottlieba Blocha, bankiera i przemysłowca. Duży wkład

miały też władze miasta, które przekazały pod budowę Uczelni plac o wartości 1 mln rubli.

Ze względu na fakt, że gmachy politechniczne znajdowały się w trakcie budowy, pierwsze zajęcia odbywały się w należącej do Jana Blocha fabryce tytoniu Union przy ulicy Marszałkowskiej 81. Za kwotę 100 000 rubli pomieszczenia fabryczne przystosowano do potrzeb dydaktyki, dzięki czemu pierwsze wykłady rozpoczęły się już w 1898 r.

Ryc. 3. Dom pofabryczny J.G. Blocha – pierwsza siedziba Instytutu Politechnicznego z lat 1898–1900

W 1899 r. rozpoczęto wznoszenie gmachów Instytutu Politechnicznego. Architektami, którym powierzono zadanie budowy Uczelni byli Stefan Szyller i Bronisław Rogójski. 8 września 1899 r. położono uroczyste kamień węgielny pod przyszły Gmach Główny. Jednocześnie rozpoczęła się budowa gmachów Fizyki, Mechaniki i Chemii. W 1901 r. oddano do użytku Gmach Główny (bez narożnika przy ulicy Nowowiejskiej). Projekty Gmachu Głównego i Gmachu Fizyki były dziełami Stefana Szyllera, zaś gmachy Chemii, Mechaniki oraz budynki mieszkalne przy ulicy Koszykowej (profesorskie) i Nowowiejskiej (dla administracji) wzniesiono według projektów Bronisława Rogójskiego.

Ryc. 4. Gmach Główny
w końcowej fazie
budowy w 1901 r. –
widok od d. ul. Wiejskiej

Ryc. 5. Gmach Fizyki
w końcowej fazie
budowy

Oficjalna inauguracja pierwszego roku akademickiego odbyła się 4 września 1898 r. w obecności generała-gubernatora księcia A. Imeretyńskiego oraz wiceministra finansów Władimira J. Kowalewskiego. Wraz z zamykaniem kolejnych etapów budowy zajęcia ze studentami stopniowo zaczęto przenosić do Gmachu Głównego i pozostałych budynków.

Ryc. 6. Gmach Główny w czasach Instytutu Politechnicznego im. cara Mikołaja II w 1902 r.

Instytut Politechniczny im. cara Mikołaja II był państwową uczelnią rosyjską z rosyjskim językiem wykładowym, gdyż kadra naukowa i dydaktyczna zatrudniona w szkole składała się w ogromnej większości z Rosjan. W szkole obowiązywał zakaz mówienia po polsku, choć wśród wykładowców byli również Polacy. Polakami byli m.in.: profesor dróg żelaznych Aleksander Wasiutyński, profesor fizyki Wiktor Biernacki, profesor technologii chemicznej Jerzy Józef Boguski oraz asystenci Tadeusz Miłobędzki i Mieczysław Pożaryski. W miarę upływu lat do Instytutu w charakterze kadry nauczającej dołączyli także pracownicy Uniwersytetu Warszawskiego i Szkoły Mechaniczno-Technicznej H. Wawelberga i S. Rotwanda. Z czasem liczba Polaków zatrudnionych w Instytucie osiągnęła prawie 20% i ten stan utrzymał się do wybuchu pierwszej wojny światowej. I choć większość kadr naukowych i dydaktycznych stanowili

Rosjanie, nowo otwarta Uczelnia nie była narzędziem rusyfikacji. Wielu rosyjskich profesorów ze zrozumieniem odnosiło się do polskich aspiracji narodowych. Wśród nich byli m.in. profesorowie mechaniki: Siergiej A. Zaborowski i Nikołaj B. Delone.

Instytut początkowo składał się z trzech wydziałów: Mechanicznego, Chemicznego i Inżynieryjno-Budowlanego. W 1903 r. dzięki staraniom hrabiego Witte otwarto Wydział Górniczy. W ramach wydziałów funkcjonowały katedry: matematyki, mechaniki teoretycznej, mechaniki stosowanej, technologii mechanicznej, fizyki, elektrotechniki, sztuki budowlanej, architektury, chemii, technologii chemicznej, technologii materiałów budowlanych, metalurgii, geologii i mineralogii. Wykładano ponadto: ekonomię polityczną, prawo budowlane, buchalterię, teorię sprężystości, teorię prawdopodobieństwa, geometrię projekcyjną i higienę. Edukacja w Instytucie trwała cztery lata. Dyrektorem Instytutu został Aleksandr Jewgieniewicz Lagorio, rosyjski petrograf i mineralog, profesor Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego, znany z liberalnego podejścia do Polaków.

W momencie otwarcia Instytutu w 1898 r. na studia przyjęto 270 młodych mężczyzn, a w roku akademickim 1904/1905 liczba ta zwiększyła się już do ponad tysiąca. O przyjęcie na studia mogli zabiegać absolwenci gimnazjów, szkół realnych oraz tych szkół średnich, które ministerstwo uzna za właściwe. Warunkiem przyjęcia na studia w Instytucie miały być zdane egzaminy z matematyki i fizyki oraz potwierdzenie biegłej znajomości języka rosyjskiego. Roczna opłata za studia wynosiła 100 rubli, czyli o 10 rubli mniej niż w ówczesnej Szkole Mechaniczno-Technicznej H. Wawelberga i S. Rotwanda.

Wśród młodzieży studiującej największy odsetek stanowili Polacy. Z dokumentacji Instytutu wynika, że 76% studentów stanowili katolicy i protestanci, 15% wyznawcy judaizmu i 9% wyznawcy prawosławia.

Warszawski Instytut Politechniczny był pod względem rozwoju i osiągnięć naukowych prężnym ośrodkiem europejskim. W szkole tej pracowało wielu znakomitych naukowców o międzynarodowej renomie. Jednym z najwybitniejszych był Michaił Semenowicz Cwiet, Rosjanin włoskiego pochodzenia, profesor Uniwersytetu Warszawskiego, a od 1908 r. Instytutu Politechnicznego

im. cara Mikołaja II. Jego praca pt. „O niektórych zjawiskach absorpcyjnych i ich zastosowaniu w chemii analitycznej” była podstawą do narodzin nowej dziedziny nauki – chromatografii i teorii rozdziału kolumnowego. Dzięki publikacjom z 1906 r. w niemieckim prestiżowym czasopiśmie *Berichte der Deutschen Botanischen Gesellschaft* profesor zyskał uznanie w świecie nauki. Podstawowe tezy postawione przez Cwieta są wciąż aktualne i mają ogromną liczbę cytowań. W 1994 r. w murach Instytutu Archeologii (dawniej Botaniki) Uniwersytetu Warszawskiego polscy chemicy uczcili jego pamięć tablicą pamiątkową.

Georgij Wulf był rosyjskim krystalografem, pracownikiem Uniwersytetu Warszawskiego i Instytutu Politechnicznego im. cara Mikołaja II. Sformułował niezależnie od Williama Henry Bragga i jego syna warunek interferencyjnego odbicia promieni rentgenowskich od płaszczyzn sieciowych kryształu oraz był twórcą tzw. siatki Wulfa. We współczesnej nauce wzmiankowany „warunek” nosi nazwę Równania Bragga-Wulfa.

Georgij Fieodosjewicz Woronoj, rosyjski matematyk ukraińskiego pochodzenia, pracował na Uniwersytecie Warszawskim i w Instytucie Politechnicznym im. cara Mikołaja II, gdzie kierował Katedrą Matematyki. Zdefiniował tzw. diagram Woronoja, zwany także ułamkiem łańcuchowym. Jego uczniem był m.in. znakomity polski matematyk Waclaw Franciszek Sierpiński.

Również wśród polskiej części kadry Instytutu nie brakowało znakomitych naukowców. Wśród nich z całą pewnością na uwagę zasługuje Aleksander Wasiutyński, pracownik Wydziału Drogowego Kolei Żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej i profesor Instytutu Politechnicznego im. cara Mikołaja II, prowadzący badania nad zmianami zachodzącymi w szynach podczas ruchu pociągów. Opracował trzy nowe typy szyn oraz bardzo nowoczesne, jak na ówczesne czasy, metody zabezpieczeń ruchu kolejowego.

Pierwszym Polakiem, który w Instytucie osiągnął tytuł profesora zwyczajnego był architekt Mikołaj Tołwiński.

W 1905 r. rewolucja z Rosji rozszerzyła się na teren Kongresówki. W Instytucie Politechnicznym pierwsze przejawy niezadowolenia wśród polskich studentów były zauważalne już około 1903 r. Ich konsekwencją był zorganizowany 28 stycznia 1905 r. w Dużej Auli Gmachu Głównym

Ryc.7.
Studenci Instytutu
Politechnicznego
im. cara Mikołaja II
w 1903 r.

Ryc. 8. Gmach
Główny w 1905 r.

nego wiec studentów domagających się obalenia caratu i wprowadzenia w Instytucie Politechnicznym języka polskiego jako języka wykładowego. W efekcie Instytut czasowo zamknięto. We wrześniu 1905 r. władze rosyjskie podjęły próbę jego uruchomienia, przyczyniając się tym samym do studenckiego strajku. Wielu studentów rosyjskich zdecydowało się powrócić do Rosji. Postulaty pozostałych w Uczelni studentów poparli niektórzy profesorowie tacy jak Aleksander Wasiutyński i Mikołaj Tołwiński twierdząc, że skoro uczelnię zbudowano za polskie pieniądze, słusznym jest, by zajęcia odbywały się w języku polskim. W tej sytuacji władze rosyjskie zdecydowały się ponownie zamknąć Instytut, który pozostawał nieczynny do jesieni 1908 r., kiedy to otwarto go ponownie, zachowując rosyjski jako język wykładowy. Na miejsce zdymisjonowanego Aleksandra Lagorio powołano rosyjskiego geologa i paleontologa Władimira Prochorowicza Amalickiego, dotychczasowego dziekana Wydziału Górniczego, który jako pierwszy otrzymał od władz tytuł rektora Instytutu. Po 1908 r. liczba studiujących Polaków zaczęła się zmniejszać, co było wyrazem bojkotu Instytutu. W Uczelni studiowało wówczas nieco więcej Rosjan – około 59%, natomiast odsetek Żydów nie uległ zmianie i wynosił jak poprzednio 15%.

Ryc. 9. Teren główny Politechniki z lotu ptaka – fotografia wykonana w 1914 r.

Instytut Politechniczny funkcjonował do 1914 r., ale był to schyłkowy okres istnienia tej szkoły. W związku ze zbliżającą się wojną, rosyjskie władze przygotowywały się do ewakuacji Uczelni w głąb imperium rosyjskiego.

Zagrożenie niemiecką ofensywą sprawiło, że w czerwcu 1915 r. rozpoczęła się ewakuacja mienia ruchomego oraz kadry nauczającej, w tym również dużej części Polaków, do Rostowa. Przed odjazdem Senat Instytutu poprosił bankiera Piotra Wertheima o kuratelę nad gmachami Uczelni i wszystkim tym, co w nich pozostawiono. Następny etap ewakuacji odbył się z Rostowa do Niżnego Nowgorodu, gdzie na bazie wywodzących się z Warszawy kadr i majątku ruchomego otwarto Politechnikę w Niżnym Nowgorodzie, którą w 1918 r. przemianowano na Państwowy Uniwersytet w Niżnym Nowgorodzie.

W okresie międzywojennym rząd polski domagał się od Związku Radzieckiego zwrotu wywiezionego wówczas mienia. Rząd radziecki zwrócił tylko część dóbr tłumacząc, że reszta została spożytkowana na budowę Politechniki w Niżnym Nowgorodzie.

5 sierpnia 1915 r. do Warszawy wkroczyły wojska niemieckie. Historia Uczelni jako Instytutu Politechnicznego im. cara Mikołaja II dobiegła końca.

3.

Początki Politechniki Warszawskiej w 1915 roku

Ryc. 10. Sztandar Politechniki
Warszawskiej

W Warszawie pod okupacją niemiecką ukonstytuował się Komitet Obywatelski m. Warszawy, w skład którego wchodził m.in. książę Zdzisław Lubomirski członek Rady Regencyjnej i Bogdan Serwacy hr. Hutten-Czapski polski arystokrata, zaufany domu Hohenzollernów. Komitet Obywatelski zajął się tworzeniem polskiego szkolnictwa. Za zgodą władz niemieckich Komitet powołał tzw. Sekcję Szkół Wyższych z podziałem na uniwersytecką i politechniczną. Sekcja Politechniczna, którą kierował inż. Henryk Czopowski zajęła się programem nauczania i ogłosiła konkurs na stanowiska wykładowców. Postanowiono, by powstająca Politechnika Warszawska utworzyła Wydział Architektury, który pierwotnie miał być częścią składową Akademii Sztuk Pięknych. 2 listopada 1915 r. niemiecki generał-gubernator Hans von Beseler powołał Bogdana hr. Hutten-Czapskiego na stanowisko kuratora Uniwersytetu i Politechniki Warszawskiej.

Ryc. 11. Medal z okazji
wskrzeszenia Politechniki
Warszawskiej w 1915 r. – awers
i rewers

B. hr. Hutten-Czapski w imieniu H. von Beselera wręczył nominację na rektora Politechniki Warszawskiej inż. Zygmuntowi Straszewiczowi, który został wybrany głosami członków Sekcji Szkół Wyższych. Z. Straszewicz studiował matematykę na Uniwersytecie Warszawskim, ale z powodów politycznych przerwał edukację i wyjechał do Szwajcarii, gdzie kontynuował studia matematyczne na Uniwersytecie w Genewie, a później na Wydziale Budowy Maszyn w Wyższej Szkole Technicznej w Zurichu, otrzymując dyplom inżyniera mechaniki. Po powrocie do kraju został aresztowany i uwięziony w Cytadeli. Po wyjściu na wolność został wykładowcą matematyki i mechaniki w Szkole Mechaniczno-Technicznej H. Wawelberga i S. Rotwanda. W tym samym czasie zatwierdzono dziekańców otwierającej się Uczelni. Od tej pory Wydział Budowy Maszyn i Elektrotechniczny reprezentował inż. Stanisław Patschke, Wydział Inżynierii Budowlanej i Rolnej – inż. Henryk Czopowski, Wydział Chemiczny – dr Tadeusz Miłobędzki, Wydział Architektury – architekt Jan Dziekoński.

Do dyspozycji Politechniki pozostawały gmachy Fizyki i Chemii. Gmach Główny był użytkowany jako niemiecki szpital wojskowy z wyjątkiem pomieszczeń biblioteki, które mogły być wykorzystywane do celów akademickich. Administracja Politechniki mieściła się w budynku mieszkalnym przy ulicy Koszykowej 75.

Ryc. 12. Zwieńczenie łańcucha dziekańskiego Wydziału Inżynierii Wodnej, którym Politechnika Warszawska uhonorowała B. hr. Hutten-Czapskiego – awers i rewers z dedykacją: „Bogdan Hutten Czapski Kurator Politechniki Warszawskiej 1915–1917. Oczekujemy uroczystości otwarcia Politechniki”. Dar profesora Mirosława Nadera dla Muzeum PW

Ryc. 13. Uroczystość nadania
doktoratu honorowego
Bogdanowi hr. Hutten-
Czapskiemu przez UW i PW
13 maja 1931 r. B. hr. Hutten-
Czapski (we fraku) z rektorami
UW (M. Michałowicz) i PW
(A. Pszenicki) w Smogulcu.

15 listopada 1915 r. odbyła się inauguracja pierwszego roku akademickiego Politechniki Warszawskiej. W uroczystości udział wzięli między innymi: rektor Z. Straszewicz, książe Z. Lubomirski, generał-gubernator H. von Beseler, kurator B. hr. Hutten-Czapski, dziekani. Uroczystość rozpoczęła msza celebrowana przez arcybiskupa warszawskiego J.E. Aleksandra Kakowskiego w katedrze św. Jana. Z kazalnicy przemówił do zebranych ks. kanonik A. Szlagowski. Po nabożeństwie druga część uroczystości odbyła się w Auditorium Fizyki, gdzie głos zabrali rektor Z. Straszewicz i generał-gubernator H. von Beseler. W trakcie wydarzenia odczytano adresy gratulacyjne i telegramy od ponad stu instytucji i osób prywatnych, które wyrażały radość polskiego społeczeństwa z uruchomienia najważniejszej na ziemiach polskich uczelni ogólnotechnicznej.

Politechnika Warszawska miała działać według założeń statutu tymczasowego, który w dniu 2 listopada 1915 r. nadał Politechnice i Uniwersytetowi generał-gubernator H. von Beseler. Statut ujawniał dużą zależność władz Politechniki od niemieckiego generała-gubernatora, który miał prawo mianować rektora i prorektora. Senat ówczesnej Politechniki składał się z rektora, prorektora, czterech dziekanów, czterech przedstawicieli ciała pedagogicznego, po jednym dla każdego z wydziałów, oraz tzw. syndyka. Posiedzenia Senatu zwoływał rektor, a uchwały zapadały większością głosów. Z przebiegu obrad sporządzano protokół, podpisywany przez rektora i sekretarza Politechniki. Pierwszym prorektorem Politechniki został Niemiec warszawiak, z zawodu chemik – Julian von Braun, sprowadzony do stolicy z Wrocławia na życzenie władz niemieckich. Syndykiem został były rektor Uniwersytetu we Fryburgu, promotor Ignacego Mościckiego – Józef Wierusz Kowalski. Jego związek z Politechniką Warszawską okazał się tymczasowy, gdyż w 1919 r. został ministrem pełnomocnym Polski przy Stolicy Apostolskiej. W odróżnieniu od czasów współczesnych wydziały funkcjonowały wówczas bez katedr, gdyż statut tymczasowy H. von Beselera ich nie przewidywał. Wymagano natomiast, by ubiegający się o przyjęcie na politechniczne studia mieli ukończony szesnasty rok życia oraz dysponowali świadectwem dojrzałości ze szkoły średniej ogólnokształcącej z ukierunkowaniem w dziedzinie matematyki, geometrii elementarnej, trygonometrii płaskiej, fizyki elementarnej,

Ryc. 14. Żołnierze niemieccy i tureccy w Gmachu Głównym – 1916 r.

chemii i podstaw nauk przyrodniczych. Studia trwały cztery lata. Podstawą procesu rekrutacji były zdane egzaminy. Ogłoszenie o pierwszych z nich Uczelnia wystosowała 6 listopada 1915 r. Na studia przyjęto 613 osób, w tym 14 kobiet, co było przejawem postępowych, jak na ówczesne czasy, tendencji. Największym powodzeniem cieszył się Wydział Budowy Maszyn i Elektrotechniczny, na którym zdecydowało się studiować 31% zdających egzaminy. Na następnych miejscach znalazły się wydziały: Inżynierii Budowlanej i Rolnej, Chemiczny i Architektoniczny.

4.

Politechnika Warszawska w okresie dwudziestolecia międzywojennego

Zarys historyczny

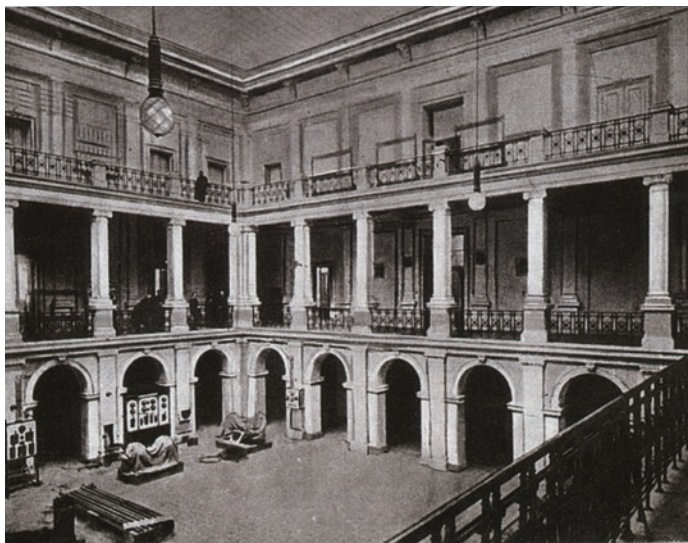
W 1916 r. nastąpiła zmiana na stanowisku rektora Politechniki Warszawskiej. Zygmunta Straszewicza zastąpił inż. Stanisław Patschke, zaś na stanowisku prorektora utrzymał się Julian von Braun. 24 sierpnia 1916 r. generał-gubernator Hans von Beseler nadał Politechnice nowy statut rozszerzający kompetencje rad wydziałowych. W maju rozpoczęły się burzliwe zamieszki studenckie wywołane brutalnym stłumieniem przez policję niemiecką demonstracji z okazji 1 i 3 maja. Studenci domagali się uwolnienia Politechniki, a także Uniwersytetu, spod niemieckiej zależ-

Ryc. 15. Inauguracja roku akademickiego 1916/1917 r.

ności. Senat Politechniki wprawdzie zgadzał się z ideą walki studenckiej, ale przeciwstawiał się burzliwym zamieszkom, w związku z czym zarządził zawieszenie zajęć. Mimo to strajki studenckie nadal trwały, ale gdy protestujący zaprzestali uiszczania wymaganych opłat za studia H. von Beseler 22 czerwca nakazał zamknięcie Politechniki i Uniwersytetu, aż do odwołania. Wszyscy studenci, którzy nie dokonali opłat zostali skreśleni z listy studentów, a ponadto nie przedłużono kontraktów z wykładowcami. Sytuacja polityczna w kraju była napięta i w związku z tym 1 października 1917 r. H. von Beseler opublikował kolejny statut, na mocy którego Politechnika zyskała możliwość nadawania stanowisk profesorskich oraz innych stopni naukowych. Od tej pory każdy rektor po zakończeniu kadencji stawał się prorektorem. Zlikwidowano urząd kuratora, choć B. hr. Hutten-Czapski pozytywnie zapisał się w świadomości studentów Politechniki. W dniu 31 marca 1919 r. Naczelnik Państwa Józef Piłsudski zatwierdził nominacje na pierwszych trzydziestu zwyczajnych i nadzwyczajnych profesorów Politechniki Warszawskiej. Wśród nich znaleźli się Józef Wierusz-Kowalski i Julian von Braun. Pierwsze nominacje profesorskie w Politechnice Warszawskiej umożliwiły powstawanie katedr. Pojęcie katedra rozumiano wówczas jako etat profesorski, a nie jednostkę organizacyjną. W tym systemie nominacja na profesora honorowego lub tytularnego nie wiązała się automatycznie z utworzeniem katedry.

Rozpoczęta i przybierająca coraz groźniejszy przebieg, wojna polsko-bolszewicka znacząco wpływała na działalność Politechniki, gdyż wielu studentów znalazło się w szeregach armii, co utrudniało funkcjonowanie Uczelni. Senat zwrócił się do resortu wojskowego z prośbą o możliwie szybkie zwolnienie ze służby młodzieży studenckiej. W odpowiedzi minister wojny decyzją z 14 marca 1919 r. udzielił urlopu połowie studentów na semestr zimowy, zaś drugiej – na semestr letni, co umożliwiło rozpoczęcie zajęć. Na studia przyjęto wówczas dwa tysiące studentów, z których prawie wszyscy mieli za sobą służbę wojskową. Senat Politechniki postanowił pozostać w stolicy, mimo że w związku z ofensywą bolszewicką przygotowywano się do ewakuacji wielu urzędów. Latem 1920 r. studenci Politechniki, podobnie jak młodzież z innych uczelni, zaczęli masowo zgłaszać się do armii. W tym czasie Politechnika Warszawska

Ryc. 16. Aula Gmachu Fizyki w 1921 r.

stała się ważnym militarnym centrum operacyjnym. W Gmachu Głównym na pierwszym piętrze ulokował się sztab generała broni Józefa Hallera i pułkownika Włodzimierza Ostoja-Zagórskiego. Na trzecim piętrze zorganizowano szpital wojskowy. Na potrzeby wojska oddano również część gmachów Mechaniki i Architektury. 25 listopada 1923 r. w Dużej Auli Gmachu Głównego odbyła się uroczystość odsłonięcia tablic poświęconych studentom poległym w wojnie polsko-bolszewickiej. Upamiętnienie tej historii jest elementem tradycji corocznego uroczystego składania kwiatów w dniu 15 sierpnia przed tablicami z nazwiskami studentów Politechniki Warszawskiej poległych w obronie niepodległości Polski w latach 1918–1920 przez przedstawicieli Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Politechniki Warszawskiej, władz Uczelni oraz Senackiej Komisji ds. Historii i Tradycji.

W tym trudnym dla Polski okresie premierem Rzeczypospolitej był Antoni Ponikowski. Jako naukowiec specjalizował się w dziedzinie geodezji stosowanej, a w latach 1921–1922 i 1923–1924 pełnił funkcję rektora Politechniki Warszawskiej. Był również aktywistą Stronnictwa Narodo-wo-Demokratycznego i członkiem Zarządu Polskiego Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji.

Mościcki Ignacy (1867–1946)

absolwent Politechniki w Rydze, profesor Politechniki Warszawskiej, profesor Politechniki Lwowskiej, rektor Politechniki Lwowskiej (1925/1926), aktywista partii II Proletariat, działacz niepodległościowy, Prezydent RP 1926–1939, pracownik naukowy Uniwersytetu we Fryburgu. Ulepszył i upowszechnił metodę pozyskiwania azotu z atmosfery, za pomocą wirującego łuku elektrycznego.

Odparcie nieprzyjacielskiej ofensywy i zakończenie wojny w 1921 r. przywróciło normalne funkcjonowanie Uczelni. Nowy statut Politechniki, wydany na podstawie Ustawy Sejmowej o Szkołach Akademickich z 13 lipca 1920 r. i zatwierdzony przez ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, rozszerzał autonomię Uczelni i bardziej szczegółowo określał funkcjonowanie Politechniki. W statucie stwierdzano m.in., że kadre naukowo-dydaktyczną Uczelni tworzą: profesorowie honorowi, zwyczajni, nadzwyczajni, docenci, zastępcy profesorów, nauczyciele przedmiotów specjalnych i lektorzy. Pierwsi absolwenci Politechniki Warszawskiej opuszczali mury Uczelni z takimi tytułami

jak: inżynier dróg i mostów, inżynier hydrotechnik, inżynier mechanik, inżynier elektryk, inżynier chemik, inżynier geodeta czy architekt dyplomowany (od 1928 r. inżynier architekt). Na mocy ustawy kadencja rektora trwała jeden rok. W 1921 r. Senat Uczelni przyjął projekt godła Politechniki Warszawskiej autorstwa studenta Wydziału Architektury Jana Ogórkiewicza. Trzy lata później, w 1924 r., Politechnika Warszawska nadał pierwsze tytuły doktora honoris causa, które zostały wręczone dnia 11 stycznia 1925 r. Tym zaszczytnym akademickim tytułem uhonorowano profesora Ignacego Mościckiego, ówczesnie wykładowcę Politechniki Warszawskiej i rektora Politechniki Lwowskiej, Aleksandra Rotherta i Karol Pollaka. W roku akademickim 1925/1926 doktoraty honoris causa otrzymali kolejni wybitni naukowcy: Maria Skłodowska-Curie, Józef J. Boguski i ponownie Ignacy Mościcki. Po zamachu stanu Józefa Piłsudskiego w 1926 r. profesor Ignacy Mościcki został wybrany Prezydentem Rzeczypospolitej Polskiej.

Ryc. 17. Prezydent Ignacy Mościcki w pracowni PW ogląda doświadczenie z ciekłym dwusiarczkiem węgla w niskich temperaturach

W 1931 r. w związku z rozwijającym się kryzysem gospodarczym konieczne stało się podjęcie działań oszczędnościowych. Na Uczelni ograniczono liczbę zajęć fakultatywnych i wybieralnych, co wzbudziło niezadowolenie studentów. W 1932 r. Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (WRiOP) zaprezentowało polskim uczelniom projekt nowej ustawy o szkolnictwie wyższym. Ustawa ta znacząco różniła się od poprzedniej, dokonywała bowiem ważnych zmian w strukturze Uczelni. Katedry stały się od tego momentu jednostkami organizacyjnymi w obrębie wydziału. Ponadto każda zmiana nazwy, zamknięcie lub utworzenie katedry wymagały odpowiedniego zarządzenia w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Ustawa została tak skonstruowana, aby w szczególnych przypadkach umożliwić ministerstwu ingerencję w wewnętrzne sprawy uczelni. Jako że projekt dość mocno ograniczał swobodę działania Uczelni, wywołał tym samym burzliwe protesty i strajk. Rektor Wiesław Chrzanowski na znak dezaprobaty dla nowej ustawy podał się do dymisji, ale Senat Uczelni tej dymisji nie przyjął. Ostatecznie, głosami Sejmu

Ryc. 18. Strajk studentów PW w 1936 roku w Dużej Auli Gmachu Głównego PW

i Senatu, w marcu 1933 r. ustawa została przyjęta, choć już w nieco złagodzonej formie. W 1935 r. na stanowisko Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego został powołany profesor Politechniki Wojciech Świątosławski. Ogłoszone wówczas podwyżki czesnego ponownie wywołały zdecydowaną reakcję studentów. 9 marca 1936 r. rozpoczął się dwudniowy studencki strajk okupacyjny Gmachu Głównego, podczas którego dochodziło do gwałtownych bijatyk zwolenników Obozu Narodowo-Radykalnego ze strajkującymi. Gmach został otoczony przez policję.

W efekcie obniżono niektóre opłaty, choć uboższych studentów nadal nie było stać na czesne, co skutkowało skreśleniem z listy studentów. W takiej atmosferze zamieszki trwały dalej, przyjmując postać bójek między studentami lewicowymi, a zwolennikami ONR-u. W 1937 r. wywołało to reakcję ministra Wojciecha Świątosławskiego, który rozwiązał wszystkie polityczne stowarzyszenia studenckie i zawiesił samopomocowe. Ostatecznie, skutkiem jego starań, doszło do zmian w najbardziej kontrowersyjnych zapisach ustawy.

W okresie poprzedzającym wybuch drugiej wojny światowej kadra Politechniki składała się m.in. z 66 profesorów (w tym trzech kontraktowych i dwóch honorowych) i dwóch zastępców profesora. Liczba studentów w roku akademickim 1938/1939 wynosiła około 6000.

Rozwój infrastruktury – gmachy terenu głównego

Majestatyczny Gmach Główny Politechniki Warszawskiej w rzucie poziomym ma kształt pentagonu. Liczy cztery kondygnacje, przy czym parter jest opuszczony poniżej chodnika. Na początku XX wieku obniżenie wynosiło około 1 m. W Gmachu Głównym, w okresie dwudziestolecia międzywojennego, na parterze mieściły się: Biblioteka, Towarzystwo Bratniej Pomocy, zakłady naukowe i audytorium. Na pierwszym piętrze

Świątosławski Wojciech Alojzy (1881–1968) fizykochemik, absolwent Politechniki w Kijowie, wykładowca chemii organicznej, fizyki i termodynamiki w rosyjskich szkołach średnich, profesor Politechniki Warszawskiej, rektor Politechniki Warszawskiej (1928–1929), minister WRiOP (1935–1939), wykładowca na Uniwersytecie Stanowym Iowa i Uniwersytecie w Pittsburghu. Był jednym z twórców nowoczesnej termochemii, ebuliochemii i kriometrii. W jego zakładzie w 1950 r. wyjaśniono teoretyczne podstawy i mechanizmy tzw. procesu Guinota. Wynałazł różnego rodzaju kalorymetry, ebulliometry, kriometry. Był doktorem honorowym m.in. Uniwersytetu Łomonosowa w Moskwie i Uniwersytetu Humboldta w Berlinie, wielokrotnie wymieniany jako kandydat do Nagrody Nobla.

Ryc. 19. Gmach
Główny PW w 1939 r.

po lewej stronie umiejscowiono gabinet rektora Politechniki Warszawskiej z poczekalnią, a także sekretariat, kwesturę, intendenturę. Po prawej stronie znalazły się: sala posiedzeń, poczekalnia profesorska i sześć dziekanatów. Aulę, gabinety profesorów, zakłady i sale wykładowe zlokalizowano na drugim piętrze. Trzecie piętro, podobnie jak kondygnacja poniżej, mieściło gabinety profesorskie, sale wykładowe i kreślarnie.

Gmach Fizyki w rzucie poziomym przywodzi na myśl kwadrat. Pierwotnie, przednia część gmachu przeznaczona była dla fizyki, zaś tylna dla elektrotechniki. Aulę zajmował Zakład Maszyn Elektrycznych. Na parterze umieszczono szatnie, warsztaty i pracownie naukowe fizyki, a po stronie elektrotechnicznej Laboratorium Prądów Słabych i Laboratorium Wysokich Napięć. Na drugim piętrze znajdowały się gabinety profesorów fizyki i elektrotechniki, audytorium elektrotechniki, Laboratorium Radiotechniczne, kreślarnia dla studentów Wydziału Elektrycznego oraz Zakład Miernictwa Elektrotechnicznego.

Gmach Chemii ukończono w 1901 r. Trzykondygnacyjny budynek mieścił trzy audytoria. W pierwszych latach istnienia Politechniki Warszawskiej znajdowały się w nim zakłady: Chemii Ogólnej, Chemii Nieorga-

nicznej, Chemii Organicznej, Chemii Fizycznej, Technologii Chemicznej Nieorganicznej i Wielkiego Przemysłu Nieorganicznego, Technologii Chemicznej Organicznej i Technologii Węglowodanów, Technologii Wielkiego Przemysłu Organicznego i Farbiarstwa, Technologii Fermentacji i Produktów Spożywczych.

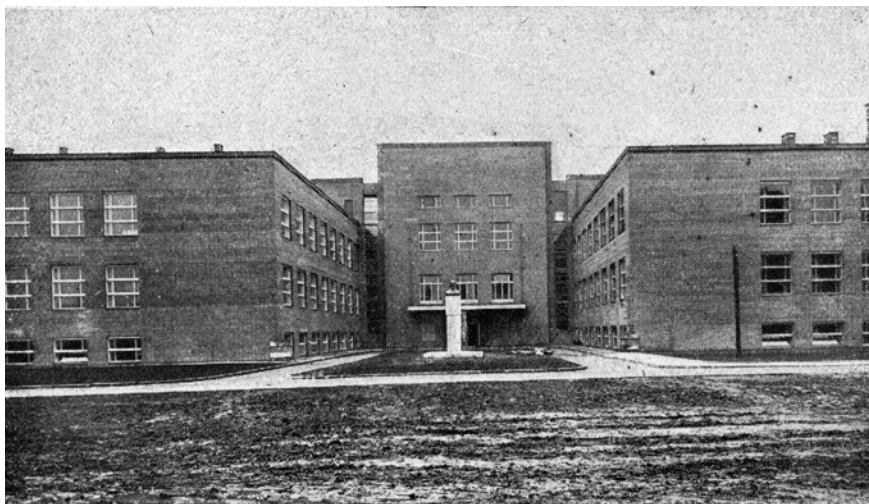
Gmach Mechaniki położony od strony ulicy Nowowiejskiej został wybudowany według projektu z 1898 r. autorstwa architekta Bronisława Rogójskiego. Budowę ukończono w 1901 r. W budynku, zwanym obecnie Gmachem Starej Kotłowni, zainstalowano kotłownię, halę maszyn z elektrownią prądu stałego o mocy 200 kW oraz centralę ogrzewania i wentylacji. W Gmachu Mechaniki odbywały się zajęcia dydaktyczne w laboratoriach: Wytrzymałości Tworzyw, Obróbki Metali i Aerodynamiki. W latach 1919–1923 gmach Mechaniki uległ rozbudowie. Powstało w nim Laboratorium Maszyn, a w pomieszczeniach dawnej elektrowni umieszczono m.in. kocioł parowy, turbiny parowe i silnik Diesla. W 1922 roku od strony ulicy Nowowiejskiej rozpoczęto budowę dodatkowego budynku przylegającego do Gmachu Starej Kotłowni. Do jego budowy pozyskano materiały pochodzące ze zburzonego soboru św. Aleksandra na Placu Saskim, obecnie placu Marszałka Józefa Piłsudskiego w Warszawie.

Gmach Nowej Kreślarni, zaprojektowany przez Tadeusza Zielińskiego, został ukończony w 1922 r. W dwóch skrzydłach frontowych usytuowano sześć kreślarni, a na dwóch piętrach – gabinety profesorskie. W suterrenach mieściły się szatnie, zbiory modeli i bufet. Fronton przyozdobił płaskorzeźbami artysta Jan Maria Jakóbowski.

Gmach Aerodynamiki powstał w związku z ambitnymi planami rozwoju przemysłu lotniczego, a zarazem dzięki nakładom Ministerstwa WRiOP, Ligi Obrony Powietrznej Państwa i składek społeczeństwa. Zbudowano go na miejscu dawnego Cmentarza Ujazdowskiego z lat 1831–1837. Autorami projektu budynku byli architekci Franciszek Lilpop i Karol Jankowski. Gmach został oddany do użytku w 1926 r., choć prace wykończeniowe trwały jeszcze przez pewien czas.

Gmach Technologii Chemicznej zaprojektował Czesław Przybylski. Jego budowę zawdzięczamy osobistemu zaangażowaniu prezydenta RP Ignacego Mościckiego. Budowa gmachu o zabudowie 1567 m² była bo-

Ryc. 20. Gmach
Technologii Chemicznej
i pomnik Prezydenta
Ignacego Mościckiego

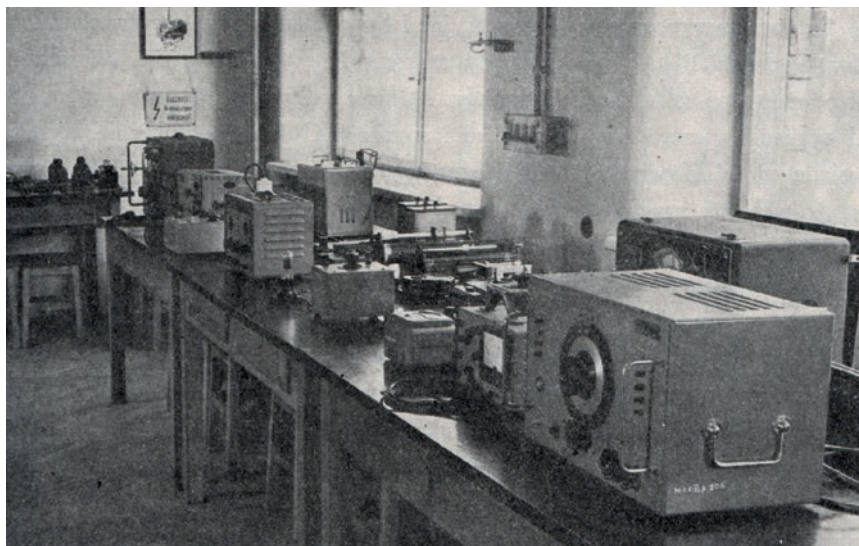
wiem ważną inwestycją państwa polskiego, której koszt obliczano na 3 893 000 zł. Zlokalizowano w nim: Zakłady Metalurgii i Metaloznawstwa, Technologii Materiałów Wybuchowych, Technologii Chemii Nieorganicznej, Wielkiego Przemysłu Organicznego i Farbiarstwa oraz Technologii Fermentacji i Produktów Spożywczych. Gmach Technologii Chemicznej był oddawany do użytku stopniowo w latach 1934–1935.

Gmach Elektrotechniki był równoczesną, i w podobnym stopniu kosztowną, inwestycją państwa polskiego. Został wzniesiony według projektu architekta Czesława Przybylskiego, zaś kierownictwo nad projektowaniem laboratoriów elektrotechnicznych powierzono profesorowi Kazimierzowi Drewnowskiemu. W budynku ulokowano zakłady: Miernictwa Elektrycznego i Wysokich Napięć, Radiotechniki i Teletechniki. Gmach został oddany do użytku w 1934 r., ale prace wykończeniowe trwały aż do wybuchu wojny.

Wydział Architektury otrzymał od zarządu miasta gmach V Gimnazjum przy ul. Koszykowej 55, który od tamtej pory jest siedzibą tego wydziału. Jednak pełne przystosowanie budynku do celów akademickich nastąpiło dopiero w 1921 r., gdyż ze względu na toczącą się wojnę gmach był użytkowany jako szpital wojskowy.

Struktura organizacyjna – wydziały i katedry Politechniki

W ciągu lat struktura organizacyjna Politechniki Warszawskiej ulegała wielokrotnym zmianom. Wydziały zmieniały nazwy, powstawały nowe jednostki i stanowiska. Najstarszym Wydziałem Politechniki Warszawskiej jest Wydział Chemiczny, który istniał już w Szkole Przygotowawczej do Instytutu Politechnicznego. W 1916 r. zmienił nazwę na Wydział Chemii. Zarządzeniem prorektora Juliana von Brauna kursy wykładów chemii organicznej i nieorganicznej Politechniki Warszawskiej i Uniwersytetu Warszawskiego zostały włączone w program I Instytutu Chemicznego PW i UW. Dyrektorem powstałego w ten sposób Instytutu Chemicznego został sam von Braun. Jego jurysdykcji podlegał politechniczny Gmach Chemii oraz budżet i zwierzchnictwo nad asystentami. Jesienią 1917 r., kiedy całe szkolnictwo przeszło pod kuratelę polską, zlikwidowano Instytut Politechniczny, zaś Wydział Chemii podzielono na dziesięć zakładów. W roku akademickim 1928/1929 powrócono do nazwy Wydział Chemiczny.

Ryc. 21. Laboratorium miernictwa elektrycznego

Wydział Budowy Maszyn i Elektrotechniczny w 1916 r. zyskał nazwę Wydział Budowy Maszyn i Elektrotechniki. W 1921 r. wyodrębniły się z niego Wydział Mechaniczny i Wydział Elektrotechniczny.

Wydział Mechaniczny w momencie powstania posiadał Katedrę Maszyn i Urządzeń Kotłowych przemianowaną następnie na: Katedrę Locomotywu, Katedrę Części Maszyn, Katedrę Silników Wodnych i Pomp oraz Katedrę Urządzeń Zdrowotnych Domowych i Fabrycznych przekształconą w Katedrę Organizacji Pracy i Przedsiębiorstw Przemysłowych. W porozumieniu z Departamentem Marynarki Wojennej na wydziale wprowadzono wykłady z maszyn okrętowych i budowy okrętów. Wydział Mechaniczny składał się z czterech oddziałów: Ogólno-Konstrukcyjnego (później Konstrukcyjnego), Komunikacyjno-Konstrukcyjnego (później Komunikacyjnego), Lotniczego i Technologicznego.

W wyodrębnionym Wydziale Elektrotechnicznym w latach 1921–1923 funkcjonowały katedry: Urządzeń Maszynowych, Fizyki Doświadczalnej, Elektrotechniki Mierniczej, Prądów Słabych. W roku akademickim 1924/1925 zmieniono nazwę jednostki na Wydział Elektryczny, który był podzielony na oddziały: Prądów Silnych, Prądów Słabych i Radiotechniki.

Genezy Wydziału Architektury można natomiast szukać w Wydziale Inżynieryjno-Budowlanym Instytutu Politechnicznego im. cara Mikołaja II. Inicjatywa powołania Wydziału Architektury wyszła od Koła Architektów grupującego studentów uczelni zagranicznych (Rosji, Niemiec, Austrii, Włoch) i Instytutu. Wydział Architektury ukonstytuował się w 1915 r., a w 1922 r. wydał pierwsze dyplomy architektów dyplomowanych. W połowie lat 20. XX wieku wydział miał aż dziesięć katedr: Budownictwa, Historii Sztuki i Architektury Starożytnej, Historii Sztuki Średniowiecznej, Historii Sztuki Nowożytnej, Historii Architektury Polskiej, Projektowania Wiejskiego, Projektowania Miejskiego, Projektowania Monumentalnego, Budowy Miast, Rysunku Odręcznego i Rysunku Architektonicznego.

Powołany w 1915 r. Wydział Inżynierii Budowlanej i Rolnej już w 1916 r. został podzielony na Wydział Budowlany oraz Wydział Inżynierii Rolnej. Wydział Budowlany 14 czerwca 1921 r. został przekształcony

w Wydział Inżynierii Lądowej. W latach 20. wydział składał się z dwóch oddziałów: Komunikacyjnego (mosty, drogi) oraz Miejskiego (budowa miast, architektura miast, kanalizacja i wodociągi).

Wydział Inżynierii Rolnej, po roku funkcjonowania, 1 października 1917 r. został przemianowany na Wydział Inżynierii Wodnej. Wydział ten w latach 20. ubiegłego wieku tworzyły dwa oddziały: Budownictwa Wodnego i Wyzyskania Sił Wodnych oraz Melioracji Wodnych. Na wydziale funkcjonowało sześć katedr: Miernictwa, Budownictwa Wodnego I, Budownictwa Wodnego II, Kanalizacji i Wodociągów, Melioracji oraz Ekonomii Politycznej. W latach 1926-1937 kierownik Katedry Budownictwa Wodnego II, prof. Mieczysław Szczęsny Rybczyński, zorganizował w Gmachu Głównym Politechniki laboratorium wodne, wówczas pierwszą tego typu instalację w Polsce, która w czasie Powstania Warszawskiego niestety została zniszczona.

W roku akademickim 1921/1922 w Politechnice Warszawskiej rozpoczęła działalność Wydział Mierniczy, który powstał z inicjatywy Ministerstwa Robót Publicznych, Głównego Urzędu Ziemskiego oraz Koła Inżynierów Mierniczych przy Stowarzyszeniu Techników. Określenie profilu studiów nowego wydziału powierzono Radzie Wydziału Inżynierii Wodnej. Nazwa wydziału była wzorowana na analogicznej nazwie wydziału funkcjonującego już w Politechnice Lwowskiej. W pierwszych latach funkcjonowania wydział miał trzy Katedry Miernictwa (I, II, III) i składał się z trzech zakładów. 1 września 1925 r. Wydział Mierniczy został przemianowany na Wydział Geodezyjny.

26 września 1933 r. rozporządzeniem Rady Ministrów wydziały: Inżynierii Lądowej, Inżynierii Wodnej i Geodezyjny połączono w Wydział Inżynierii. Od tego momentu w Politechnice Warszawskiej, aż do wybuchu wojny w 1939 r., funkcjonowało sześć wydziałów.

Zajęcia pozakierunkowe i wojskowe

Obok kierunkowych przedmiotów z dziedziny nauk ścisłych i technicznych w Politechnice Warszawskiej okresu dwudziestolecia międzywojennego były prowadzone wykłady z ekonomii politycznej. W Politechnice

istniała Katedra Ekonomii Politycznej Statystyki i Skarbowości funkcjonująca na Wydziale Inżynierii Wodnej. Wykłady z ekonomii rozpoczęły się w roku akademickim 1917/1918. Plan wykładów przewidywał trzy godziny obowiązkowych wykładów tygodniowo w ciągu całego roku akademickiego. Wymiar godzinowy zajęć wahał się na różnych wydziałach w granicach od dwóch do czterech godzin. Wykłady z ekonomii politycznej odbywały się obowiązkowo na wszystkich wydziałach z wyjątkiem Wydziału Architektury. Zazwyczaj kurs wykładów z ekonomii przeprowadzano na ostatnim lub przedostatnim roku studiów. Pierwszym wykładowcą prowadzącym ten przedmiot w Politechnice Warszawskiej był dr Władysław Zawadzki.

W roku akademickim 1927/1928 wprowadzono w Politechnice Warszawskiej, na trzech wydziałach (Mechanicznym, Elektrycznym, Chemicznym) studia techniczno-wojskowe. Na Wydziale Mechanicznym utworzono Oddział/Sekcję Uzbrojenia, na Wydziale Elektrycznym – Sekcję Elektrotechniki Wojskowej, a na Wydziale Chemii – Oddział Broni Chemicznej.

Biblioteka

Odziedziczony po Instytucie Politechnicznym im. cara Mikołaja II księgozbiór liczył w 1915 r. 1500 publikacji książkowych i broszur. W 1916 r. Biblioteka otrzymała statut. Na mocy ustaleń statutowych Biblioteką kierowała Komisja Biblioteczna w składzie sześciu delegatów wydziałowych oraz przewodniczącego wybieranego przez Senat Politechniki Warszawskiej. Na pełnym etacie w Bibliotece zatrudniony był podległy rektorowi bibliotekarz, pięciu urzędników i dwóch woźnych. W 1938 r. cały zasób biblioteczny liczył 73 389 woluminów i 516 czasopism.

5.

Organizacje studenckie

Legia Akademicka

Legia Akademicka powstała w listopadzie 1918 r. w celu obrony niepodległości Rzeczypospolitej. Z około 3200 studentów uczelni warszawskich (PW, UW, SGGW i SGH) służących w różnych formacjach wojskowych, 1200 utworzyło oddział Legii Akademickiej (w tym ponad 450 z Politechniki Warszawskiej). Legia Akademicka, jako 36 Pułk Piechoty, w 1920 r. brała udział m.in. w kampaniach lwowskiej i rosyjskiej, obronie Warszawy oraz w pościgu za wrogiem po Bitwie Warszawskiej. W latach 30. XX w., z przerwami, prowadziła przysposobienie wojskowe studentów. Podczas kampanii wrześniowej 1939 r. Legia włączyła się m.in. w obronę Modlina, a w 1944 r. była uczestnikiem walk w Powstaniu Warszawskim. W maju 2000 r. Legia Akademicka została reaktywowana przez kombatantów 36 Pułku Piechoty.

Ryc. 22. Odznaka oficerska 36 PP Legii Akademickiej z 1928 r. z miniaturami herbów warszawskich uczelni

Towarzystwo Bratniej Pomocy PW

24 listopada 1915 r. w kręgu studentów Politechniki powstała idea założenia Towarzystwa Bratniej Pomocy Studentów PW. Powołano Komitet Organizacyjny i rozpoczęto konsultacje z rektorem Zygmuntem Straszewiczem, któremu przedstawiono projekt statutu. 18 grudnia 1915 r. odbyło się zebranie założycielskie Towarzystwa, do którego przystąpiło 334 studentów. W połowie lat 20. XX w. liczba członków wzrosła do 3000. Towarzystwo dzieliło się na komisje: Dochodów Niestających, Wydawniczą, Stypendialno-Kwalifikacyjną, Pośrednic-

twa Pracy, Kram i Bibliotekę. W latach 1916–1917 Towarzystwo powołało Komisję Gospodarczą i otworzyło tanią herbaciarnię. Zadaniem Towarzystwa Bratniej Pomocy było zdobywanie zasiłków pieniężnych, wspieranie działalności studenckich kół naukowych pożyczkami, organizacja opieki lekarskiej dla studentów, podejmowanie inicjatyw w zakresie wydawania obiadów i zdobywania stancji. Komisja Wydawnicza zajmowała się wydawaniem skryptów i książek. Towarzystwo podejmowało się także organizowania kolonii i wypoczynku, wysyłając studentów do ośrodków nad Bałtykiem i do Domu Zdrowia w Zakopanem. Towarzystwo Bratniej Pomocy współuczestniczyło w wydawaniu Tygodnika Akademik i organizacji balu „Warszawa swej Politechnice”. Na czele Towarzystwa stali prezes i wiceprezes. Zarząd Bratniaka w połowie lat 20. ub. wieku składał się z 21 osób. W komisjach działało około 70–80 osób. Opiekunami Towarzystwa byli rektorzy Politechniki Warszawskiej: profesor Zygmunt Straszewicz, profesor Stanisław Patschke, profesor Ignacy Radziszewski, profesor Czesław Skotnicki, profesor Leon Staniewicz, profesor Jan Zawadzki.

W 1921 r. Senat Politechniki zalegalizował działalność Wzajemnej Pomocy Studentów-Żydów PW. Do tej organizacji zapisało się 300 studentów, co stanowiło około 60% osób wyznania mojżeszowego studiujących w Politechnice.

Korporacje studenckie

Wśród organizacji studenckich, które wraz z otwarciem Politechniki w 1915 r. rozpoczęły działalność w Uczelni były korporacje studenckie. Pierwszą korporacją, jaka zarejestrowała się w Politechnice Warszawskiej, była Sarmatia, którą założyli w 1908 r. Polacy studiujący w Petersburgu. Członkowie Sarmatii nosili czapki z brązowym dekle, wzorując się na brązowych czapkach studentów Politechniki. W 1916 r. w Politechnice pojawiła się korporacja Welecja. Utworzyli ją członkowie Koła Welecji w Rydze, którzy z powodu wojennej zawieruchy postanowili zatrzymać się w Warszawie. W 1918 r. podczas komerszu 35-lecia Welecji członkowie tej korporacji oficjalnie uznali Warszawę za siedzibę organizacji. W roku akademickim 1917/1918 w Politechnice uformowała się trze-

cia korporacja studencka – Arkonia. W ten sposób Politechnika Warszawska stała się siedzibą trzech znaczących korporacji. Później pojawiły się też inne, mniej znane korporacje takie jak: Maritimia, ZAG Wisła, Aquilonia. W 1921 r. Prezydium Sarmatii zorganizowało I Ogólnopolski Zjazd Polskich Korporacji Akademickich, który odbył się w dniach 16–18 kwietnia 1921 r. w Politechnice Warszawskiej. Uchwalono wówczas Ideologię Ogólnokorporacyjną, a Politechnika stała się ważnym ośrodkiem życia korporacyjnego okresu dwudziestolecia międzywojennego. W maju 1923 r. w Politechnice odbył się III Zjazd Ogólnokorporacyjny, który uchwalił szereg wniosków o charakterze ideowym i wychowawczym. We wrześniu 1924 r. Politechnika Warszawska gościła II Kongres Międzynarodowej Konfederacji C.I.E. Komisarzem Generalnym Kongresu został Józef Podoski z korporacji Arkonia. Korporacje cieszyły się dużą sympatią w środowisku Uczelni. Członkami korporacji byli także rektorzy PW: Czesław Skotnicki (Arkonia), Jan Zawadzki (Arkonia), profesorowie: Henryk Czopowski (Welecja), Jan Podoski (Arkonia), Marian Świderek (Welecja), Włodzimierz Piotr Zych (Sarmatia), Stanisław Kunstetter (Sarmatia), Bohdan Pniewski (Welecja), Mieczysław Bekker (Maritimia) i wielu innych. Korporacja akademicka Sarmatia działa także współcześnie, już poza strukturami Uczelni, podtrzymując historyczne więzi z Politechniką Warszawską, m.in. kultywując wspólne tradycje patriotyczne.

Bekker Mieczysław Grzegorz (1905–1989) absolwent Wydziału Mechanicznego Politechniki Warszawskiej, uczestnik kampanii wrześniowej, profesor Uniwersytetu Stanowego Michigan w Ann Arbor. W ramach programu NASA kierował zespołem, który skonstruował pojazd księżycowy Lunar Roving Vehicle (LRV). Pojazd ten został wyniesiony na Księżyc podczas misji Apollo 15 w 1971 r.

Koła Naukowe studentów

Już w pierwszych dniach funkcjonowania Politechniki Warszawskiej studenci podejmowali liczne inicjatywy samopomocowe, czego przeja-

Groszkowski Janusz (1889–1984) absolwent Politechniki Warszawskiej, profesor Katedry Radiotechniki Wydziału Elektrycznego PW, poseł na Sejm PRL VI kadencji, wiceprzewodniczący Rady Państwa, kandydat do Nagrody Nobla. Miał wkład w rozszyfrowanie systemów sterujących bomb V1 i rakiet V2. Był twórcą metody analizy drgań elektrycznych nieliniowych zwanej „metodą harmonicznych Groszkowskiego”.

Ryc. 23. Odznaka Koła Mechaników Studentów PW

wem było powstanie kół naukowych, zapewniających wsparcie w zakresie edukacji, pozyskiwania praktyk, organizacji kolonii i wyjazdów do ośrodków wypoczynkowych oraz pośrednictwa pracy. Najwięcej studenckich kół naukowych założono w latach 1915–1916. Jednymi z pierwszych były: Koło Elektryków i Koło Chemików. Idea ich powstania sięga końca 1915 r.

Jednym z inicjatorów powołania Koła Elektryków był ówczesny student, późniejszy znakomity profesor i naukowiec o światowej renomie Janusz Groszkowski. Za oficjalną datę powstania Koła Elektryków przyjmuje się 29 lutego 1916 r. Jego pierwszym kuratorem został rektor Z. Straszewicz. W połowie lat 20. XX w. Koło Elektryków liczyło 800 członków i organizowało wycieczki do elektrowni i fabryk, współwydawało „Czasopismo Kół Naukowych”. W 1924 r. członkowie Koła Elektryków utworzyli Sekcję Radiotechniki i Prądów Słabych.

Koło Chemików powołano na zebraniu organizacyjnym 15 grudnia 1915 r., a pierwsze walne zgromadzenie zarząd Koła zorganizował już w styczniu 1916 r. Koło stawiało sobie za cel samopomoc naukową i materialną oraz nawiązywanie relacji towarzyskich na wydziale. W 1918 r. z powodu zamieszek Koło zostało zamieszane i reaktywowane w listopadzie 1919 r. pod nazwą Koło Chemików Studentów Politechniki Warszawskiej. W połowie lat 20. liczyło 300 członków.

W lutym 1916 r. nastąpił dalszy, intensywny rozwój kół naukowych. Już w pierwszym dniu tego miesiąca zawiązane zostało Koło Mecha-

ków, które stawiało sobie za cel zgłębianie wiedzy technicznej i zapoznanie przyszłych inżynierów z warunkami rozwoju ówczesnego przemysłu polskiego. Jego członkowie reprezentowali studentów Wydziału Mechanicznego poza wydziałem i poza Politechniką. Koło Mechaników organizowało także wycieczki do fabryk w kraju i za granicą. Z inicjatywy 20 studentów w Kole utworzono Sekcję Awiatyczną, zwaną później Sekcją Lotniczą PW. Dzięki życzliwości władz wojskowych Sekcja uzyskała możliwość pracy w Centralnych Zakładach Lotniczych, gdzie przy udziale studentów z Sekcji zbudowano trzy szybowce. Jeden z nich SL-1 „Akar” otrzymał nagrodę na konkursie w Czarnej Górze w 1923 r. Koło Mechaników w połowie lat 20. liczyło 400 członków. Działający w Sekcji studenci Stanisław Rogalski, Stanisław Wigura i Jerzy Drzewiecki w 1926 r. zaprojektowali samolot sportowy JD-2, co okazało się sporym osiągnięciem. W 1927 r. skonstruowali słynny dwumiejscowy samolot sportowy RWD. W międzynarodowych zawodach Challenge 1934 r. samolot RWD-9 odniósł wielkie zwycięstwo. Polskie załogi zajęły pierwsze i drugie miejsce.

5 lutego 1916 r. na walnym zebraniu Wydziału Inżynierii Budowlanej i Rolnej przyjęto statut Koła Słuchaczy Inżynierii. W 1921 r. organizacja została przemianowana na Koło Inżynierii Lądowej. Koło od początku istnienia urządzało wycieczki do krajowych i zagranicznych fabryk i zakładów. Koło partycypowało w wydawaniu czasopisma „Ars Technica” i zdołało zgromadzić w swoim księgozbiornie blisko 650 woluminów.

Pszennicki Andrzej (1869–1941) absolwent Wydziału Fizyko-Matematycznego Uniwersytetu w Petersburgu, asystent, a następnie kierownik katedry Uniwersytetu w Petersburgu, profesor Politechniki Warszawskiej. Autor projektów i twórca 11 mostów drewnianych, 5 kamiennych i 27 stalowych w Petersburgu. W latach 1909–1919 był współtwórcą mostu drogowo-kolejowego przez Wołgę w Saratowie. Był to ówczesnie jeden z najdłuższych mostów w Rosji, liczący 2250 m.

Ryc. 24. Odznaka Koła Inżynierii Lądowej Studentów PW

W 1923 r. z Koła wyodrębniła się Sekcja Komunikacji. Na początku lat 20. ubiegłego wieku Koło liczyło 200 członków. Opiekunami Koła byli tak znakomici profesorowie jak Aleksander Wasiutyński i Andrzej Pszenicki.

Na początku lutego 1916 r. zostało założone Koło Inżynierii Rolnej, które w 1921 r. przekształciło się w Koło Inżynierii Wodnej. Już w pierwszym okresie istnienia jego członkowie zadbali o skompletowanie biblioteki, a w 1917 r. uczestniczyli w praktykach wakacyjnych w zakresie: gleboznawstwa, melioracji, geologii i miernictwa. Studenci mieli okazję odwiedzić m.in. Gdańsk i budowany port w Gdyni. W 1922 r. przyjęto nowy statut Koła. Koło troszczyło się o zapoznanie studentów z najnowszymi trendami europejskiej nauki i techniki poprzez podróże m.in. do Włoch, Niemiec i Szwajcarii. Koło cieszyło się kuratelą rektorów Czesława Skotnickiego i Antoniego Ponikowskiego.

W czerwcu 1916 r. ukonstytuował się Związek Słuchaczy Architektury, rozwijając intensywną działalność w zakresie konkursów, odczytów i ekspozycji. Związek organizował coroczne wycieczki krajowe m.in. do Gdańska, Krakowa, Lublina, Lwowa, Wilna czy Zbaraża. Podczas zagranicznych wojaży odwiedzono m.in. Wiedeń, Rzym, Triest, Budapeszt, Paryż, Chartres czy Kolonię. W organizacji przykładano dużą wagę do relacji międzyludzkich, które na Wydziale Architektury były zawsze bardzo dobre, a wśród studentów panowała braterska atmosfera.

W lutym 1922 r. Senat Politechniki Warszawskiej oficjalnie zalegali zował studenckie Koło Mierników, które zajęło się organizacją ćwiczeń terenowych z dziedziny miernictwa, wyszukiwaniem mieszkań i wyżywienia dla studentów wydziału, a także gromadzeniem książek do biblioteki Koła. Dużą pomoc dla Mierników w tym zakresie zapewnił profesor Edward Warchałowski. W latach 20. ub. wieku biblioteka posiadała zbiór 235 książek. Koło Mierników angażowało się także w działalność wydawniczą publikując ważne ówczesnie skrypty takie jak „Niwelacja fizyczna” czy „Poligonometria”. Zorganizowano wycieczkę do fabryki instrumentów optycznych „Gerlach”. Koło Mierników w tym okresie liczyło 95 członków.

6.

Okres niemieckiej okupacji 1939–1945

Działania wojenne i okupacja niemiecka spowodowały wielkie straty kadrowe i materialne w Politechnice Warszawskiej. W październiku 1939 r. wojsko niemieckie zajęło Gmach Główny. Gubernator okręgu warszawskiego Ludwig Fischer zakomunikował rektorom Politechniki Warszawskiej i Uniwersytetu Warszawskiego, że uczelnie wyższe zostaną zamknięte. Wkrótce potem wstrzymano wypłaty pensji dla pracowników akademickich. W 1940 r. władze niemieckie wyraziły zgodę na funkcjonowanie ośmiu zakładów na terenie PW. Miały one przyjmować zlecenia na rzecz armii niemieckiej. Wśród tych zakładów był m.in. Zakład Badań Materiałów i Zakład Badawczy Budownictwa. Instytut Aerodynamiczny został wydzielony z Politechniki i podlegał odtąd Instytutowi Aerodynamicznemu w Brunszwiku. Kierowany przez profesora Jana Czochralskiego Zakład Metalurgii i Metaloznawstwa konspiracyjnie współpracował z polskim ruchem oporu, zaś sam profesor dzięki swoim znajomościom pomagał aresztowanym Polakom odzyskać wolność.

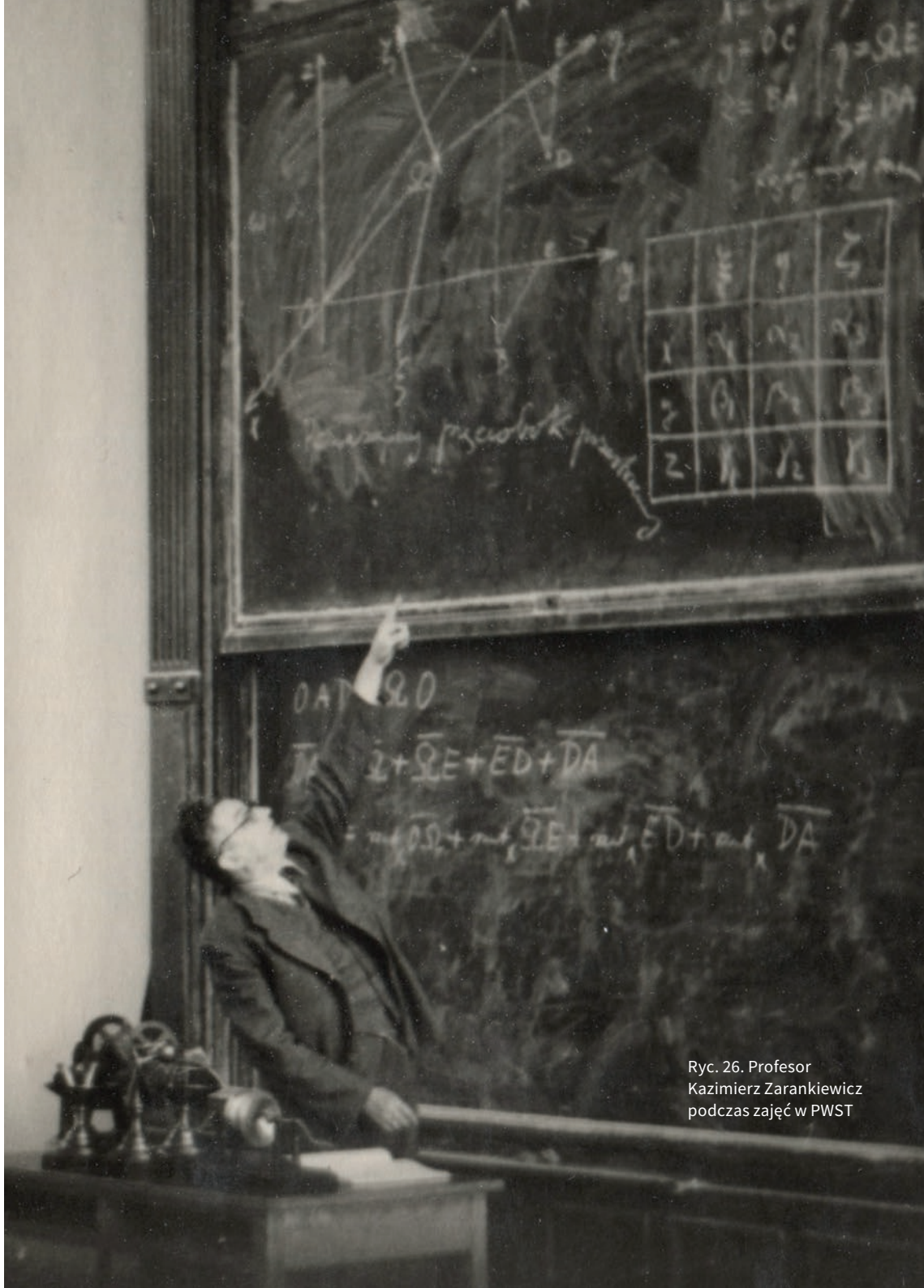
Czochralski Jan (1885–1953)

uczęszczał na wykłady na Uniwersytecie Berlińskim oraz w Politechnice w Charlottenburgu, pracownik firmy Kunheim & Co., kierownik działu badania stali i żelaza w Allgemeine Elektrizitäts Gesellschaft, profesor Politechniki Warszawskiej, doktor honoris causa Politechniki Warszawskiej. Wynalazca bezcynowego stopu łożyskowego zwanego metalem B. Najważniejsze jego odkrycie polegało na opracowaniu metody pomiaru szybkości krystalizacji metali nazwanej metodą Czochralskiego. Jej późniejsze zastosowanie do produkcji monokryształu krzemu doprowadziło do światowej rewolucji w elektronice. Profesor Jan Czochralski stał się jednym z najczęściej cytowanych polskich uczonych w światowej literaturze technicznej.

Działalność edukacyjna pomimo skrajnie niekorzystnych warunków nie zamarła w środowiskach Politechniki. Na pół jawną i na pół tajną działalność dydaktyczną i badawczą prowadziły związane ściśle z Politechniką szkoły zawodowe kierowane przez pracowników uczelni. Były to Szkoła Elektryczna z kierownikiem profesorem Romanem Trechcińskim, Szkoła Metaloznawczo-Odlewnicza, kierowana przez adiunkta inż. Kazimierza Gierdziejewskiego oraz Szkoła Budownictwa Lądowego i Wodnego, której dyrektorem był profesor Edward Warchałowski. Zajęcia prowadzono w pomieszczeniach Politechniki Warszawskiej. Szkoły miały 2-letni program nauczania z nieoficjalnym rozszerzeniem zakresu wiedzy. W 1940 r. uruchomiono Kursy Rysunku Technicznego zorganizowane przez starszego asystenta PW Zenona Jagodzińskiego. Wysiłek wojenny Trzeciej Rzeszy był na tyle wielki, że okupant chętnie korzystał z polskich, a szczególnie politechnicznych zasobów. W efekcie wyraził zgodę na otwarcie Państwowej Wyższej Szkoły Technicznej (PWST), która rozpoczęła działalność 1 kwietnia 1942 r. Szkoła miała początkowo cztery Wydziały: Budownictwa z oddziałami Komunikacyjno-Wodnym i Konstrukcyjno-Budowlanym; Elektryczny z oddziałami Telekomunika-

Ryc. 25. Profesor Aleksander Bojemski podczas zajęć w PWST

Ryc. 26. Profesor Kazimierz Zarankiewicz podczas zajęć w PWST

Zawadzki Józef (1886–1951)

absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego i Karlsruher Institut für Technologie, specjalizował się dziedzinie chemii, był profesorem Politechniki Warszawskiej oraz dwukrotnie rektorem tej Uczelni w latach 1936–1939. Członek międzynarodowych towarzystw naukowych: Conseil de l'Union Internationale de Chimie i Faraday Society. Wiele stałych fizykochemicznych wyznaczonych w pracach Zawadzkiego weszło do tabel międzynarodowych. Głównym kierunkiem jego prac były badania nad układem Ca-O-S, w celu wykorzystania siarki z siarczanu kwasu siarkowego i cementu.

cyjnym i Elektrycznym; Budowy Maszyn z oddziałami Konstrukcyjnym i Technologicznym oraz Chemii Technicznej. Jesienią 1942 r. uruchomiono dodatkowo Wydział Mierniczy.

Prawie cała kadra PWST składała się z byłych pracowników Politechniki Warszawskiej. Dyrektorem Szkoły został Niemiec profesor Albert Guettinger. Na zastępcę dyrektora powołano profesora PW Bolesława Tołłoczko. Wśród wykładowców znalazł się także rektor PW z lat 1936/1939 profesor Józef Zawadzki. Jego syn Tadeusz Zawadzki ps. „Zośka” podporucznik AK, zginął w starciu z Niemcami w Sieczychach, w 1943 r.

W Szkole rozpoczęło edukację 1500 słuchaczy. Uprawnieni do zdobywania wiedzy w PWST byli tylko Polacy. Zajęcia odbywały się w salach wykładowych Politechniki Warszawskiej. W czasie działania Szkoły dyplom inżynierski uzyskało 186 absolwentów. Państwowa Wyższa Szkoła Techniczna zakończyła funkcjonowanie wraz z wybuchem Powstania Warszawskiego. Niezależnie od oficjalnej PWST funkcjonowała konspiracyjna Politechnika, której p.o. rektora był prorektor Stefan Straszewicz. Zajęcia odbywały się w konspiracji z nadawaniem stopni akademickich włącznie.

Poza Warszawą na przełomie lat 1943/1944 zorganizowano Kursy Architektoniczne będące agendą Politechniki Warszawskiej. Ich uruchomienie zawdzięczamy starszemu asystentowi z Wydziału Architektury PW inżynierowi Stefanowi Żychoniowi. Natomiast jesienią 1944 r., w Zakopanem, rozpoczęły działalność Kursy Politechniczne, których współ-

organizatorem był znany profesor Politechniki Warszawskiej i Lwowskiej Maksymilian Tytus Huber. Oficjalnie działały jako kursy kreślarskie. W listopadzie 1944 r. uruchomiono Akademickie Kursy w Kielcach, których kierownikiem był rektor Politechniki Warszawskiej Edward Warchałowski.

Profesorowie Politechniki podejmowali także indywidualne działania wspierające walkę z okupantem. Przykładem może być profesor Janusz Groszkowski, który opracował dla Armii Krajowej nadajniki ułatwiające nawiązanie łączności oraz miał swój udział w rozszyfrowaniu systemów sterowania pocisków V1 i rakiet V2.

Politechnika poniosła ogromne szkody wyrządzone przez armię niemiecką zwłaszcza w czasie Powstania Warszawskiego. Na obszarze Śródmieścia Południowego, w tym także na terenie głównym Politechniki, walczył z okupantami 3 Batalion Pancerny AK „Golski”. Starcia na obszarze politechnicznym rozpoczęły się w dniach 5 i 6 sierpnia 1944 r. Po ciężkich walkach i bombardowaniach, które doprowadziły do dewastacji gmachów Uczelni Niemcy zdobyli Politechnikę 19 sierpnia. Podczas wojny zginęło około 30% pracowników Politechniki Warszawskiej. Wśród nich można wymienić profesorów takich jak: Stefan Bryła, Aleksander Bojemski, Roman Trechciński, Marian Lalewicz, Kazimierz Wóycicki, Oskar Sosnowski i wielu innych. Zniszczeniu uległa większość wyposażenia Uczelni. Wypalone i w dużym stopniu zawałone były m.in. Gmach Główny, Gmach Technologii Chemicznej, Gmach Fizyki, Gmach Elektrotechniki. W okresie powstania spłonęło też całe politechniczne archiwum.

Huber Maksymilian Tytus (1872–1950), absolwent Szkoły Politechnicznej we Lwowie, profesor i dwukrotny rektor Politechniki Lwowskiej (1914–1915 i 1921–1922), członek międzynarodowych towarzystw naukowych m.in. International Society for Testing Materials, czeskiej Akademii Pracy Masaryka. Był kierownikiem katedry Mechaniki w Politechnice Warszawskiej. Prowadził badania na wytrzymałość materiałów, teorią sprężystości, teorią plastyczności oraz teorią płyt. Sformułował hipotezę zwana hipotezą Hubera-Misesa-Hencky’ego dotyczącą wyteżenia.

7.

Okres powojenny – czasy odbudowy

W 1944 r. resort oświaty przy Polskim Komitecie Wyzwolenia Narodowego (PKWN) podjął decyzję o ponownym otwarciu Politechniki Warszawskiej, tymczasowo w Lublinie, gdyż w Warszawie stacjonowali jeszcze Niemcy i trwały zacięte walki. Pierwsze organizacyjne posiedzenie w sprawie reaktywowania Politechniki Warszawskiej odbyło się 4 grudnia 1944 r. w siedzibie Biura Planowania i Odbudowy PKWN w Lublinie, zaś 10 stycznia spotkała się Komisja Organizacyjna Politechniki Warszawskiej. Dekretem Ministra Oświaty Stanisława Skrzeszewskiego z 22 stycznia 1945 r. na stanowisko tymczasowego rektora Politechniki Warszawskiej powołano inż. Władysława Kuczewskiego. Tym samym Politechnika Warszawska z siedzibą w Lublinie reaktywowała swoją działalność. Rok akademicki zainaugurowano w Lublinie, w budynku przy ulicy Spokojnej 10 i w Szkole Budowlanej przy ulicy Długosza 2. Na studiach rozpoczęło naukę 684 studentów, którzy mieli kształcić się na trzech wydziałach: Architektury, Inżynierii i Elektryczno-Mechanicznym. Jako że Warszawa była straszliwie zrujnowana, w kwietniu 1945 r., rektor W. Kuczewski zaproponował przeniesienie Politechniki Warszawskiej do Łodzi. Propozycja nie zyskała jednak poparcia w gronie profesorskim. W tym czasie w wyzwolonej stolicy powstał Komitet Odbudowy Politechniki Warszawskiej, którego przewodniczącym został profesor Edward Warchałowski. Pierwsze wysiłki Komitetu skierowane były na uruchomienie najlepiej zachowanych gmachów, tj. Nowej Kreślarni i Mechaniki. W działania na rzecz odbudowy i uruchomienia Uczelni włączył się aktywnie znakomity naukowiec, profesor Mieczysław Wolfke, który m.in. organizował Zakład Fizyki w Politechnice Warszawskiej.

W dziele odbudowy zniszczonej stolicy wielkie zasługi położył Jan Zachwatowicz, profesor Wydziału Architektury PW, który od 1945 r. był pracownikiem Wydziału Architektury Zabytkowej w Biurze Odbudowy Stolicy i pełnił funkcję Generalnego Konserwatora Zabytków. Profesor

J. Zachwatowicz był również twórcą oryginalnej koncepcji odbudowy Starego Miasta w Warszawie. Koncepcja ta została doceniona nie tylko w kraju, ale i zagranicą, co zostało uhonorowane wpisem na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

W maju 1945 r. tymczasowy rektor Władysław Kuczewski zgłosił swoją rezygnację. Następnie, aż do roku akademickiego 1951/1952, funkcję rektora pełnił profesor E. Warchałowski. We wrześniu 1945 r. Politechnika Warszawska rozpoczęła stopniową przeprowadzkę do odbudowywanych gmachów w stolicy. Jako pierwszy regularne zajęcia w Warszawie rozpoczął Wydział Mechaniczny. 13 stycznia 1946 r. odbyła się pierwsza inauguracja roku akademickiego w odbudowywanej Politechnice Warszawskiej. Uroczystość zorganizowano w Gmachu Nowej Kreślarni. Po całkowitym przeniesieniu do Warszawy w 1946 r. Politechnika oferowała kształcenie na sześciu wydziałach: Inżynierii, Geodezji, Mechanicznym, Elektrycznym, Chemii i Architektury. W 1949 r. wszystkie gmachy terenu głównego zostały ponownie oddane do użytku, choć w wielu z nich trwały jeszcze prace rekonstrukcyjne. W Gmachu Głównym dobudowano według planów S. Szyllera brakujące skrzydło przy ulicy Nowowiejskiej.

W pierwszych latach powojennych podjęty został temat powołania organizacji związkowej pracowników Politechniki Warszawskiej. Wkrótce ukonstytuował się w Uczelni Związek Nauczycielstwa Polskiego, którego prezesem został profesor Stefan Straszewicz, zaś wiceprezesem profesor Edward Czetwertyński. Pierwsze zebranie wyborcze ZNP w PW odbyło się 20 września 1946 r. Związek stawiał sobie za cel wspieranie pra-

Wolfke Mieczysław (1883–1947)
absolwent paryskiej Sorbony, habilitował się na Politechnice w Zurichu, profesor Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej. Twórca telektroskopu, prototypu telewizora, prekursor holografii. Jego badania doprowadziły do odkrycia dwóch postaci ciekłej fazy helu oraz zestalenia ciekłego helu pod ciśnieniem. Był Wielkim Mistrzem Wielkiej Łoży Masonskiej Polski w latach 1931–1934.

Ryc. 27. Inauguracja roku akademickiego w Politechnice Warszawskiej w 1946 r.

cowników Uczelni w sprawach bytowych. Dzięki staraniom ZNP otwarto w Politechnice stołówkę pracowniczą, a w 1956 r. zorganizowano kolonie wakacyjne dla dzieci pracowników PW w Sarbinowie. Pod przewodnictwem profesora Ludwika Uzarowicza założono także Komisję Funduszu Mieszkaniowego. Komisja opracowała plan funduszu mieszkaniowego gromadzącego nadwyżki z pozabudżetowej działalności Uczelni, co umożliwiło udzielanie pożyczek na spółdzielcze wkłady mieszkaniowe.

W 1948 r. w Dużej Auli Gmachu Głównego odbył się Kongres Zjednoczeniowy Polskiej Partii Robotniczej (PPR) i Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS). Obrady Kongresu trwały od 15 do 21 grudnia, a w ich efekcie powstała Polska Zjednoczona Partia Robotnicza (PZPR). Pierwszym sekretarzem powstałej Podstawowej Organizacji Partyjnej PZPR w Politechnice Warszawskiej został w 1949 r. profesor Janusz Lech Jakubowski.

Ryc. 28. Kongres
Zjednoczeniowy PPR i PPS,
15 grudnia 1948 r.

Jakubowski Janusz Lech

(1905– 2000) absolwent Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej, uczestnik Powstania Warszawskiego, wykładowca Szkoły Inżynierskiej im. Hipolita Wawelberga i Stanisława Rotwanda, dziekan Wydziału Elektrycznego PW. Z ramienia UNESCO realizował w Algierii projekt dotyczący techniki wysokich napięć. W mieście El Harrach zorganizował politechnikę. Jego działalność naukowa koncentrowała się wokół techniki wysokich napięć, elektroniki teoretycznej i energetyki. Prowadząc badania na Saharze odkrył nową formę wyładowań.

Podczas inauguracji roku akademickiego 1948/1949 Senat Uczelni zaprezentował zrekonstruowane przez adiunkta inż. Stanisława Wojcjana insygnia, odtworzone na podstawie zachowanych fragmentów, rysunków i fotografii. Oryginalne zostały zniszczone podczas wojny.

Ryc. 29. Gmach Główny Politechniki, stan w 1945 r. i w 1950 r. 27 XI 1950 r. odbył się w Politechnice Kongres Obrótców Pokoju

8.

Okres PRL-u 1950–1990

Pierwsza połowa lat 50. przyniosła w Politechnice Warszawskiej wiele zmian organizacyjnych. W 1951 r. zakończył działalność Komitet Odbudowy PW i utworzono Zarząd Inwestycji Politechniki Warszawskiej. W roku akademickim 1950/1951 włączono do toku studiów w Politechnice służbę wojskową i wprowadzono kurs marksizmu i leninizmu. W maju 1951 r. ukonstytuowała się powołana przez Ministra Szkół Wyższych i Nauki Adama Rapackiego Komisja ds. połączenia Politechniki Warszawskiej i Szkoły Inżynierskiej im. Hipolita Wawelberga i Stanisława Rotwanda. Szkoła działała pod przewodnictwem dziekana Wydziału Mechanicznego profesora Jerzego Bukowskiego. W wyniku tego połączenia zwiększyła się w Politechnice liczba wydziałów i osób studiujących. Politechnika przejęła także budynki Szkoły H. Wawelberga i S. Rotwanda: przy ul. Chodkiewicza 14 na potrzeby Wydziału Mechanicznego Technologicznego oraz przy ul. Narbutta 84, gdzie zlokalizowano Wydział Mechaniczny Technologiczno-Konstrukcyjny. W roku akademickim 1954/1955 w Politechnice funkcjonowały wydziały: Architektury, Budownictwa Lądowego, Budownictwa Wodnego, Inżynierii Sanitarnej, Komunikacji, Geodezji, Lotniczy, Mechaniczny Konstrukcyjny, Mechaniczny Technologiczny, Mechaniczny Technologiczno-Konstrukcyjny, Agromechaniczny, Elektryczny, Łączności, Chemii, Budownictwa Przemysłowego oraz Samochodów i Ciągników. W tym czasie kierownictwo Uczelni składało się z rektora, prorektora i dyrektora administracyjnego. W roku akademickim 1953/1954 w Politechnice Warszawskiej kształciło się ok. 12 000 studentów.

Wraz z rozwojem nowych kierunków oraz wzrostem liczby studiujących władze Uczelni czyniły starania o budowę nowych gmachów. W 1948 r. zaczęto wznosić skrzydło Gmachu Aerodynamiki – Gmach Lotniczy, który ukończono w 1951 r. W latach 1951–1954 wzniesiono kolejne dwa gmachy Techniki Ciepłej przy ul. Nowowiejskiej 21/25 i Technolo-

Ryc. 30. Studenci
PW w latach 50. ub.
stulecia

giczny przy ul. Narbutta 85 (aktualnie w kampusie południowym Uczelni). W latach 1956/1959 ukończony został nowy Pawilon Lotniczy (obecnie Gmach Nowy Lotniczy) będący kolejnym skrzydłem przedłużającym zachodni odcinek pierzei przy al. Niepodległości. Pod koniec 1959 r. rozpoczęto budowę Gmachu Łączności (obecnie Gmach Elektroniki, od 1984 r. imienia profesora Janusza Groszkowskiego) przy ul. Nowowiejskiej. Ostatecznie został ukończony i oddany do użytku w 1965 r.

W 1956 r. doszło do rozłamu w gremiach rządzącej PZPR. Niepokój polityczny uwidocznił się także w Politechnice Warszawskiej. 15 października 1956 r. w Małej Auli odbył się pierwszy wiec studencki. Kolejny

Ryc. 31. Wiec w Politechnice Warszawskiej, październik 1957 r. Rektor PW profesor Jerzy Bukowski przemawia do wiecujących studentów

przyciągnął jeszcze większą liczbę uczestników. Jednym z organizatorów zgromadzenia był Jan Wilkoszewski, student Wydziału Budownictwa Przemysłowego PW. Wiecujący domagali się odwołania marszałka Konstantego Rokossowskiego, ogłoszenia Matki Bożej Królową Polski i wyrazili solidarność z powstaniem na Węgrzech. Rok później, 3 października 1957 r. miały miejsce zamieszki przed domem studenckim przy pl. Narutowicza, w związku z zamknięciem czasopisma „Po prostu”. Następnego dnia, 4 października 1957 r. studenci zgromadzili się w Gmachu Głównym Politechniki Warszawskiej. Nastroje uspokajał profesor Jerzy Bukowski, który wygłosił przemówienie do studentów.

W listopadzie 1963 r. w Dużej Auli Gmachu Głównego otwarto wystawę pt. „Politechnika Warszawska – gospodarce narodowej”. Wystawa prezentowała współpracę Uczelni z powojennym polskim przemysłem. W marcu 1965 r. w Politechnice Warszawskiej rozpoczął działalność Klub Kultury Technicznej.

Lata powojenne to również czas rekonstrukcji księgozbioru Biblioteki Głównej PW. W roku akademickim 1954/1955 Biblioteka Główna była w posiadaniu 130 000 woluminów i nadzorowała 170 bibliotek przykatedralnych. W 1965 r. zasób biblioteczny wzrósł już do 189 520 woluminów. Bibliotek przykatedralnych było wówczas około 200.

Ryc. 32. Gmach Wydziału Inżynierii Sanitarnej i Wodnej w budowie – stan w październiku 1975 r.

Pod koniec lat 60. XX wieku dwaj architekci: Stefan Jaczewski i Jan Reda opracowali projekt gmachu Wydziału Inżynierii Sanitarnej i Wodnej (od 2016 roku Wydziału Instalacji Budowlanych, Hydrotechniki i Inżynierii Środowiska). Budowa najwyższego na Terenie Centralnym PW budynku, zlokalizowanego od strony ulicy Nowowiejskiej, w miejscu nieistniejącego już skrzydła gmachu Mechaniki, trwała siedem lat. Ukończony w 1977 r. gmach składa się dwóch skrzydeł: zachodniego i południowego. Skrzydło południowe, biegnące równoległe do ulicy Nowowiejskiej, połączono z Gmachem Starej Kociołni.

18 kwietnia 1967 r. na podstawie zarządzenia Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego Henryka Jabłońskiego została utworzona Filia Politechniki Warszawskiej w Płocku, gdzie latach 1967–1970 powstały: Oddział Wydziału Inżynierii Budowlanej PW, Oddział Wydziałów Mechanicznych PW i Oddział Wydziału Chemicznego PW. W 1971 r. Filia Politechniki Warszawskiej w Płocku, jako pierwsza stacjonarna jednostka szkolnictwa wyższego na północno-zachodnim Mazowszu, otrzymała własny statut, zaś w 1974 r. kierownik Filii został podniesiony do funkcji prorektora PW. Aktualnie Filia kształci studentów na Wydziale Budownictwa, Mechaniki i Petrochemii oraz w Kolegium Nauk Ekonomicznych i Społecznych. W 2017 r. Filia obchodziła jubileusz 50-lecia istnienia.

8 marca 1968 r. Politechnika Warszawska i Uniwersytet Warszawski były świadkami studenckich protestów. Ich przyczyną było relegowanie ze studiów Adama Michnika i Henryka Szlajfera. W Gmachu Głównym zgromadziło się wówczas około 300 studentów, przeciwko którym skierowano oddziały Milicji Obywatelskiej i Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej.

Z kolei ogólnopolskie wydarzenia z sierpnia 1980 r. w Politechnice Warszawskiej przyniosły szansę na utworzenie niezależnego i samorządowego ruchu związkowego. W efekcie podejmowanych działań 27 września 1980 r. przedstawiciele wydziałów i innych komórek organizacyjnych Uczelni podczas Zakładowego Zebrania Delegatów podjęli decyzję o powołaniu Organizacji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w Politechnice Warszawskiej. 10 listopada 1980 r. związek zarejestrowano. Równocześnie rozpoczęto wydawanie pisma „Solidarność PW”, które pomiędzy czerwcem 1982 r. a kwietniem 1989 r. ukazywało się pod zmienionym tytułem: „Informacja NSZZ Solidarność Politechniki Warszawskiej”.

Ryc. 33. Wydarzenia
marcowe 1968 r.

9.

Politechnika Warszawska po 1990 r.

W okres transformacji ustrojowej Uczelnię wprowadzał profesor Marek Dietrich, rektor Politechniki Warszawskiej w latach 1990–1996. Jego imieniem nazwano także powstały w 1996 r. Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji, będący jednostką międzyuczelnianą, w skład której wchodzi: Politechnika Warszawska, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Szkoła Główna Handlowa, Uniwersytet Warszawski i Warszawski Uniwersytet Medyczny. Instytut prowadzi studia nad społecznymi aspektami rozwoju cywilizacji na tle osiągnięć nauki i techniki oraz podejmuje działania na rzecz integracji społeczności akademickiej. Pięć lat wcześniej, w 1991 r. przy Politechnice Warszawskiej utworzono Szkołę Biznesu jako wspólne przedsięwzięcie trzech europejskich uczelni o międzynarodowej renomie: London Business School, HEC Paris oraz Norwegian School of Economics. Szkoła zapewnia menedżerom zestaw praktycznych umiejętności niezbędnych do efektywnego zarządzania firmą i prowadzi doceniane w rankingach programy studiów MBA. W 2000 r. uruchomiono Ośrodek Kształcenia na Odległość Politechniki Warszawskiej OKNO PW.

W latach dziewięćdziesiątych rozpoczęto także rewitalizację głównego kampusu Uczelni. Znacząco powiększono powierzchnie użytkowe Biblioteki Głównej PW, a w nowym millenium sfinalizowano takie inwestycje jak wzniesienie nowoczesnego gmachu Wydziału Matematyki i Nauk Informatycznych czy rozbudowa Nowej Kreślarni użytkowanej przez Wydział Transportu. Przy Wydziale Elektroniki i Technik Informatycznych Politechniki Warszawskiej powstały nowoczesne „skrzydła” z innowacyjnymi laboratoriami. Projekty były współfinansowane przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Regionalnego.

Politechnika Warszawska wchodząc w XXI wiek poszerzyła nie tylko swoją bazę materialną, ale przede wszystkim uczelnianą ofertę zarówno

Ryc. 34. Gmach
Wydziału Matematyki
i Nauk Informatycznych

Ryc. 35. „Skrzydła”
Wydziału Elektroniki
i Technik Informatycznych

w obszarze kształcenia, jak również w ramach projektów naukowo-badawczych, których odbiorcą stała się polska gospodarka oraz międzynarodowe koncerny. W 2000 r. wraz z pierwszą ofertą wykładów na poziomie zaawansowanym, pojawił się zamiar utworzenia Centrum Studiów Zaawansowanych, które od 2008 r. prowadzi działalność badawczą, jak również seminaria i konwersatoria oraz „Dysputy Pitagorejskie” realizowane w formie rozmów, interakcji i spotkań. Za współpracę Uczelni z zagranicą, a także działania wspierające inne jednostki w ich międzynarodowej działalności dydaktycznej i badawczej odpowiada Centrum Współpracy Międzynarodowej.

Wsparciem dla rozmaitych przedsięwzięć są również działające przy Politechnice Warszawskiej Uczelniane Centra Badawcze, które prowadzą interdyscyplinarną działalność m.in. w takich dziedzinach jak: materiały funkcjonalne, lotnictwo i kosmonautyka, obronność i bezpieczeństwo. Innowacyjne rozwiązania dla przemysłu realizuje także Ośrodek Badań dla Biznesu na Wydziale Matematyki i Nauk Informacyjnych czy Instytut Badań Stosowanych. Na przestrzeni ostatnich lat powstały również takie inwestycje jak działające w obszarze tzw. „wysokich technologii” Centrum Zaawansowanych Materiałów i Technologii CEZAMAT, Centrum Zarządzania Innowacjami i Transferem Technologii PW, jak również Centrum Naukowych Analiz Geoprzestrzennych i Obliczeń Satelitarnych CENAGiS, na które składa się pierwsza w Polsce i unikatowa na skalę europejską chmura obliczeniowa przeznaczona do przetwarzania geoinformacji. Na Mazowszu pod Przasnyszem powstał Ośrodek Badań Lotniczych PW, a przy Filii PW w Płocku Centralne Laboratorium Mechaniki i Budownictwa – regionalne zaplecze badawcze w obszarze konstrukcji, materiałów budowlanych oraz systemów mechanicznych i maszyn. Politechnika Warszawska wchodzi również w skład konsorcjum Centrum Badań Przedklinicznych i Technologii (CePT) prowadzącego m.in. interdyscyplinarne badania podstawowe oraz badania dotyczące nowych metod diagnostycznych i terapeutycznych.

W uznaniu dotychczasowych osiągnięć oraz potencjału na przyszłość, w 2019 r. Politechnika Warszawska jako wiodąca w Polsce uczelnia techniczna znalazła się w gronie laureatów konkursu „Inicjatywa

doskonałości – uczelnia badawcza” Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, otrzymując status uczelni badawczej. W roku 2020 dołączyła do grona Uniwersytetów Europejskich w ramach konsorcjum ENHANCE (European Universities of Technology Alliance).

Obecnie Politechnikę Warszawską tworzy 19 wydziałów i jedno kolegium. W stolicy studenci mogą kształcić się na wydziałach: Administracji i Nauk Społecznych; Architektury; Chemicznym; Elektroniki i Technik Informatycznych; Elektrycznym; Fizyki; Geodezji i Kartografii; Instalacji Budowlanych, Hydrotechniki i Inżynierii Środowiska; Inżynierii Chemicznej i Procesowej; Inżynierii Lądowej; Inżynierii Materiałowej; Matematyki i Nauk Informatycznych; Mechanicznym Energetyki i Lotnictwa; Mechanicznym Technologicznym; Mechatroniki; Samochodów i Maszyn Roboczych; Transportu; Zarządzania. Wydział Budownictwa, Mechaniki i Petrochemii oraz Kolegium Nauk Społecznych i Ekonomicznych znajdują się w Politechnice Warszawskiej Filii w Płocku. Uczelnia zatrudnia blisko 5000 osób, zaś w jej murach kształci się ponad 25 000 studentów i doktorantów. Politechnika Warszawska jest członkiem Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP).

Studenckie organizacje społeczno-polityczne oraz koła naukowe

Po zakończeniu wojny powstały lub reaktywowały działalność organizacje studenckie o różnym profilu. We wrześniu 1945 r. powstał Akademicki Związek Walki Młodych „Życie”. W kwietniu 1950 r. na ogólnopolskim zjeździe Kongresu Studentów Polskich w Politechnice Warszawskiej powstało Zrzeszenie Studentów Polskich (ZSP), które za zgodą Senatu PW uzyskało prawo wysyłania swoich przedstawicieli na zebrania Senatu i rad wydziałowych. ZSP działało na rzecz studenckiej samopomocy, na początku lat 60. skupiając w Politechnice 82% wszystkich studiujących. W 1973 r. zostało zastąpione przez Socjalistyczny Związek Studentów Polskich (SZSP), który funkcjonował do 1982 r. Narastająca fala niezadowolonia narodowego i społecznego przyczyniła się do oddolnych ruchów w środowisku akademickim i powołania we wrześniu 1980 r. Niezależ-

Ryc. 36. PW-Sat2
wizualizacja spalającego
się w atmosferze Ziemi
żagla deorbitacyjnego

Obecnie w Politechnice Warszawskiej studenci i doktoranci tworzą ponad 150 kół naukowych obejmujących takie dziedziny jak: inżynieria biomedyczna, zaawansowane techniki komputerowe, aż po tworzenie pełnej gamy pojazdów i statków zarówno powietrznych, jak i wodnych. Przykładem takich działań może być PW-Sat pierwszy polski sztuczny satelita, który powstał z inicjatywy studentów Politechniki Warszawskiej zrzeszonych w Studenckim Kole Astronautycznym i Studenckim Kole Inżynierii Kosmicznej. W realizację projektu włączył się m.in. profesor Piotr Wolański. Koordynacji działań w zakresie tego kosmicznego zadania podjęli się Rafał Przybyła (w latach 2004–2009) oraz Maciej Urbanowicz (kierownik projektu od roku 2010). Finalne prace konstrukcyjne realizowane były we współpracy z Centrum Badań Kosmicznych PAN. Kolejną odsłoną studenckiej inicjatywy był PW-Sat 2, który po 813 dniach na orbicie zakończył swoją misję i 23 lutego 2021 r. uległ deorbitacji. Projekt jest kontynuowany do dziś w ramach prac nad PW-Sat 3. Wszystkie koła naukowe Uczelni zrzesza Rada Kół Naukowych Politechniki Warszawskiej, która jako organ Samorządu Studentów reprezentuje zbiorowe interesy kół naukowych. Przykładem dorocznej imprezy prezentującej dorobek kół naukowych PW są Targi Kół Naukowych i Organizacji Studenckich „KONIK”. Koła włączają się również w inicjatywy dedykowane społecznościom spoza Uczelni, np. w pokazy, wykłady, warsztaty, gdzie zajęcia prowadzą ich członkowie. Osiągnięcia kół naukowych były niejednokrotnie nagradzane w Ogólnopolskim Konkursie Konstrukcji Studenckich (KOKOS) czy Studencki Nobel. Należy dodać, że opiekunami kół naukowych są pracownicy Politechniki Warszawskiej.

Stowarzyszenia absolwentów i pracowników PW

Stowarzyszenia grupujące absolwentów różnych wydziałów Politechniki Warszawskiej zaczęły powstawać w latach 70. XX w. W miarę upływu czasu liczba stowarzyszeń rosła. Ich działalność sprzyjała integracji środowiska akademickiego oraz podejmowaniu różnych cennych inicjatyw takich jak odczyty i wykłady czy wycieczki do zakładów przemysłowych. Wśród stowarzyszeń, które podtrzymywały więzi na poziomie wydzia-

łowym wymienić należy m.in.: Stowarzyszenie Absolwentów Wydziału Samochodów i Maszyn Roboczych, Klub Lotników, Stowarzyszenie Absolwentów Mechatroniki, Stowarzyszenie Absolwentów Inżynierii Chemicznej, Stowarzyszenie Absolwentów Wydziału Elektroniki i Technik Informacyjnych, Stowarzyszenie Absolwentów Inżynierii Sanitarnej, Klub Absolwentów Instytutu Systemów Inżynierii Środowiska czy Stowarzyszenie Absolwentów Budownictwa Wodnego i Gospodarki Wodnej.

W 2001 r. z okazji 175-lecia powstania Politechniki Warszawskiej, z inicjatywy rektora profesora Jerzego Woźnickiego powołane zostało Stowarzyszenie Absolwentów i Przyjaciół Politechniki Warszawskiej (SAiP). Stowarzyszenie ma osobowość prawną, a jego działalność określa statut SAiP. Celem Stowarzyszenia jest upowszechnianie osiągnięć Politechniki Warszawskiej, zacieśnianie więzów koleżeńskich i wspieranie władz Uczelni w wysiłkach na rzecz jej dynamicznego rozwoju. Wśród działań kultywujących pamięć o ludziach i wydarzeniach będących inicjatywą Stowarzyszenia znajdują się m.in. Apel Poległych Pracowników i Studentów Politechniki Warszawskiej w Walce o Niepodległość Ojczyzny w latach 1918–1921, Salony Historyczne i Sportowe czy Złota Księga Politechniki Warszawskiej. Wpisem i pamiątkową statuetką wyróżniani są absolwenci, którzy osiągnęli sukces w działalności zawodowej, w związku ze studiami na Politechnice Warszawskiej. Wyjątkowo, wyróżnienie może być przyznane wybitnym absolwentom, działającym i odnoszącym sukcesy poza wyuczonym zawodem (np. w kulturze, sztuce, sporcie, działalności publicznej itd.). Wśród osób uhonorowanych Złotą Księgą znajdują się m.in. profesor Maciej Nowicki (ekolog, działacz społeczny, minister ochrony środowiska), Leszek Cichy (alpinista, geodeta, finansista), dr inż. arch. Janusz Kapusta (rysownik, malarz, odkrywca nowej figury geometrycznej o nazwie K-dron) czy dr inż. Tadeusz Diem (chemik, uczestnik obrad Okrągłego Stołu, dyplomata i ambasador RP, wiceminister edukacji narodowej oraz obrony narodowej). Obecnie prezesem Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Politechniki Warszawskiej jest profesor Andrzej Jakubiak (elektronik, prorektor Politechniki Warszawskiej, twórca cyklu Wielka Muzyka w Małej Auli), wyróżniony wpisem do Złotej Księgi w 2016 r.

10.

Kultura i sport w Politechnice Warszawskiej

Politechnika Warszawska – największa w Polsce uczelnia techniczna, utrzymująca się niezmiennie od lat w czołówce polskich uczelni, w krajowych i światowych rankingach, oprócz kształcenia na wysokim poziomie oferuje studentom i doktorantom, pracownikom i absolwentom również wiele możliwości w obszarze kultury i tradycji. Do dyspozycji wspólnoty akademickiej pozostają także aktywności sportowe oraz propozycje w zakresie wypoczynku i rekreacji realizowane zarówno w obiektach Politechniki Warszawskiej jak i poza nimi.

Kultura, sztuka, tradycja

Jednostką ściśle związaną z utrwalaniem historii i tradycji Politechniki Warszawskiej jest Muzeum PW. Muzeum Politechniki Warszawskiej powstało w 1978 r. z inicjatywy profesora Stanisława Pasyńkiewicza, rektora Uczelni w latach 1973–1981. Przez pierwsze lata działalności Muzeum funkcjonowało jako dział Biblioteki Głównej PW. W 1999 r. Senat PW ogłosił rok 2001 Rokiem Jubileuszowym Politechniki Warszawskiej upamiętniającym 175-lecie powstania Uczelni. Jedną z podjętych wówczas decyzji było wydzielenie Muzeum PW z Biblioteki Głównej. Na przełomie lat 2001/2002 Muzeum PW otrzymało nowe pomieszczenia w przybudówce Gmachu Aerodynamiki, w którym funkcjonowało do roku 2020. Obecnie pomieszczenia biurowe, magazyny i mała sala ekspozycyjna Muzeum PW znajdują się przy ul. Nowowiejskiej 22, zaś główna sala wystawiennicza mieści się w Gmachu Głównym, w krużgankach Dużej Auli. Salę uroczyste otwarto w 2015 r. w ramach obchodów 100-lecia Odnowienia Tradycji Politechniki Warszawskiej. Muzeum PW zajmuje się organizowaniem

Ryc. 38. Sala
ekspozycyjna
Muzeum Politechniki
Warszawskiej w Gmachu
Głównym

Ryc. 39. Zespół Tańca
Ludowego Masovia na
festiwalu The Malta
International Dance Folk
Festival, Valetta Malta
2022

wystaw, gromadzeniem i ewidencją zbiorów, działalnością publikacyjną i filmową, oprowadzaniem wycieczek, a także udzielaniem informacji osobom zainteresowanym historią i tradycją Politechniki Warszawskiej. Aktywność muzealna koncentruje się przede wszystkim wokół dziejów Uczelni, choć wśród działań komplementarnych, uzupełniających ofertę Muzeum PW, znajdują się również wystawy związane m.in. z historią techniki, historią Polski na tle wydarzeń z historii powszechnej czy wernisaże m.in. akwarel Ewy Wasiutyńskiej, absolwentki Wydziału Architektury PW.

Piękną tradycją w Politechnice Warszawskiej szczyli się również Zespół Pieśni i Tańca PW, który powstał w 1951 r. z inicjatywy grupy studentów zainteresowanych folklorem. Przedstawienia taneczne zespołu oparte są na zwyczajach ludowych, tradycjach szlacheckich, kolędach bożonarodzeniowych, pieśniach patriotycznych oraz folklorze Łemków i Hucułów. Zespół tworzą grupy taneczna i wokalna wraz z kapelą. Około 60-osobowym zespołem od 2009 r. kieruje Janusz Chojecki. Dotychczas zespół koncertował już w ponad 40 krajach na obydwu półkulach, a w 2005 r. zdobył Grand Prix Światowego Festiwalu Amatorskich Zespołów Folklorystycznych w Malezji. Charakterystyczną cechą Zespołu jest integracja międzypokoleniowa. Byli członkowie, tzw. „oldboye”, biorą udział w występach łącząc doświadczenie sceniczne z żywiołową ekspresją młodzieży.

Chór Akademicki Politechniki Warszawskiej to kolejny zespół artystyczny Uczelni. Jego działalność zainicjował w 2000 r. rektor Uczelni profesor Jerzy Woźnicki. Chór liczy obecnie około 100 osób. W Chórze śpiewają nie tylko absolwenci i studenci PW, ale także absolwenci i studenci innych uczelni, np. Uniwersytetu Warszawskiego. Kierownikiem i dyrygentem Chóru jest dr hab. Dariusz Zimnicki. Wśród wielu sukcesów chórzystów wymienić trzeba trzykrotne zdobycie Grand Prix na Ogólnopolskim Turnieju Chórów Legnica Cantat, dzięki czemu główna nagroda, Rubinowa Lutnia przeszła na własność Chóru. Chór występował na koncertach m.in. w Brazylii, Hiszpanii, Tajlandii, a także na scenach krajowych, np. Filharmonii Narodowej, jak również uświetniając uroczystości uczelniane m.in. inauguracje roku akademickiego.

Ryc. 40. Koncert pod batutą Krzysztofa Pendereckiego „Siedem Bram Jerozolimy” w Dużej Auli Politechniki Warszawskiej na zakończenie obchodów jubileuszowego roku 100-lecia Odnowienia Tradycji Politechniki Warszawskiej, 5 grudnia 2015 r.

Orkiestra Rozrywkowa Politechniki Warszawskiej „The Engineers Band” („Inżyniersi”) jest następnym zespołem, który koncertując od 2005 r., szybko zdobył popularność również poza Uczelnią. W repertuarze politechnicznych „Inżyniersów” znajduje się ponad 200 utworów muzyki rozrywkowej i tanecznej wykonywanych m.in. z takimi artystami jak Hanna Banaszak czy Vadim Brodski. Wielkim wydarzeniem artystycznym na skalę ogólnopolską był koncert „Wszystko jest poezja” z piosenkami do tekstów Edwarda Stachury zorganizowany w ramach obchodów 100-lecia Odnowienia Tradycji Politechniki Warszawskiej, a także jubileuszu Uniwersytetu Warszawskiego oraz Dnia Języka Ojczystego. Koncert odbył się w Dużej Auli Politechniki Warszawskiej w lutym 2015 r. z udziałem Prezydenta RP. Od początku istnienia Orkiestrą kieruje maestro Dariusz Łapiński.

W Uczelni znajdziemy również grupę osób skupionych wokół powstałego w 2005 r. Teatru Politechniki Warszawskiej, działającego pod kierunkiem Grzegorza Sierzputowskiego, aktora i reżysera, współpracującego m.in. z Teatrem Dramatycznym i Fundacją Teatru Trans-Atlantyk. Teatr Politechniki Warszawskiej tworzy 30 osób, z których zdecydowaną większość stanowią inżynierowie. Urozmaicony repertuar obejmuje przedstawienia nawiązujące zarówno do kanonów europejskich dramatów takich jak „Burza” Williama Szekspira, jak i podejmujących społeczne aspekty późnego PRL-u i czasów transformacji, np. „Senga Sengana” Michała Olszewskiego. Teatr PW angażuje się także w przedsięwzięcia dla dzieci, np. z okazji Mikołajek, wystawiając znane i lubiane bajki takie jak „Kopciuszek” czy „Jaś i Małgosia”. Uczestnicząc w wielu krajowych i międzynarodowych imprezach artystycznych takich jak np. Międzynarodowy Festiwal Teatrów Awangardowych „Pestka”, Festiwal Najzłoty Nowego Pokolenia czy Festiwal Teatrów Studenckich START Teatr PW niejednokrotnie był laureatem nagród.

Na studenckiej kulturalnej mapie Warszawy nie mogło oczywiście zabraknąć klubów studenckich. Centralny Klub Studentów Politechniki Warszawskiej, znany powszechnie jako Stodoła, działalność rozpoczął w 1956 r. Choć początkowo w ofercie miał tylko wieczorki taneczno-kabaretowe w kolejnych latach w programie gościły już film, teatr, taniec,

Ryc. 41. Kadr z jubileuszowego koncertu Orkiestry Rozrywkowej Politechniki Warszawskiej 10 lat „The Engineers Band”

Ryc. 42. Kadr z przedstawienia „Kopciuszek” Teatru Politechniki Warszawskiej

kabaret, literatura, muzyka czy fotografia, a działalność klubu angażowała również mieszkańców Warszawy. Znacznie młodszy od Stodoły jest Klub Riviera Remont (dawniej Klub Remont) powstały na przełomie lat 1973/1974 r. jako część domu studenckiego Politechniki Warszawskiej. W latach 70. w klubie organizowano m.in. festiwal piosenki studenckiej „Kij w mrowisko”. Na scenie teatralnej Remontu pierwsze kroki stawiał m.in. kabaret OTTO, którego trzon stanowili ówcześni studenci Wydziału Elektroniki Politechniki Warszawskiej.

Osiągnięciami artystycznymi może pochwalić się także Politechnika Warszawska Filia w Płocku, w ramach której od 2003 r. funkcjonuje Akademickie Centrum Kultury (ACK). Jego wieloletnim pracownikiem, a od 2013 r. kierownikiem jest Małgorzata Grabowska-Panek. Przez wiele lat Centrum obejmowało opieką różnorodne inicjatywy kulturalne takie jak kabarety czy powstały w 1997 r. Kameralny Chór Akademicki Politechniki Warszawskiej Filii w Płocku, który przez ponad dwadzieścia lat (do roku 2020) rozwijał zainteresowania muzyką chóralną oraz upowszechniał polską i obcą twórczość chóralną różnych epok. Obecnie uroczystości i jubileusze uświetnia Zespół Tańca Ludowego Masovia. Zespół Tańca Ludowego Masovia został założony w 1977 r. przez Marię Ingwer-Żabowską jako Studencki Zespół Pieśni i Tańca Filii Politechniki Warszawskiej w Płocku i już po roku zdobył laur II Płockich Amatorskich Zespołów Artystycznych – Puchar Prezydenta Miasta Płocka. Masovia kultywuje rodzimy folklor, dbając o rozwój młodzieży akademickiej w tradycji kultury ludowej. Wśród osiągnięć ostatnich lat należy wymienić nagrodę Marszałka Województwa Mazowieckiego w 2014 r. i przyznany w listopadzie 2017 r. przez Prezydenta Miasta Płocka medal „Laude Probus”. Wyróżnienie zostało wręczone podczas Koncertu Jubileuszowego z okazji 40-lecia działalności Masovii za całokształt działalności kulturalnej oraz za wkład w kulturalny rozwój Mazowsza. Do roku 2022 Masovia wystąpiła na ponad 1000 koncertach w kraju i za granicą.

Zespoły artystyczne Politechniki Warszawskiej tworzą tzw. Koronę Artystyczną Politechniki Warszawskiej. Swoje talenty prezentują także w znanym i lubianym cyklu koncertowym Wielka Muzyka w Małej Auli,

w ramach którego łączą siły podczas wydarzeń o charakterze jubileuszowym i historycznym. Takim wydarzeniem było m.in. 20-lecie cyklu w październiku 2022 r. czy setny koncert inaugurujący obchody stulecia odzyskania niepodległości w Politechnice Warszawskiej w 2018 r. Twórcą Wielkiej Muzyki w Małej Auli jest profesor Andrzej Jakubiak.

Doroczną imprezą, na którą czekają wszyscy studenci są oczywiście Juwenalia organizowane zarówno w Warszawie, jak i w Politechnice Warszawskiej Filii w Płocku. Na to studenckie święto składają się m.in. liczne koncerty organizowane na stadionie warszawskiej „Syrenki” czy w płockim Amfiteatrze. W programie Juwenaliów znajdowały się także parady, pokazy filmów czy wydarzenia o charakterze sportowym.

W kalendarzu bieżących wydarzeń Politechniki Warszawskiej znajdują się także te związane z upowszechnianiem tradycji Uczelni. Wśród nich ważne miejsce zajmuje Dzień Politechniki Warszawskiej ustanowiony uchwałą Senatu z dnia 26 października 2005 r. na pamiątkę powołania 15 listopada 1915 r. Politechniki Warszawskiej z polskim językiem wykładowym. W 2015 r. Uczelnia świętowała 100-lecie Odnowienia Tradycji Politechniki Warszawskiej honorujące to epokowe wydarzenie. Jubileusz został uświetniony wydarzeniami artystycznymi i naukowymi. Wśród nich znalazły się między innymi: bal charytatywny, piknik edukacyjny, liczne wystawy, pokazy, koncerty, konferencje, wykłady, filmy, wydawnictwa okolicznościowe.

Wspólnota akademicka Politechniki Warszawskiej rozwijając nieustannie kompetencje i wdrażając innowacyjne rozwiązania pamięta jednocześnie o dokonaniach poprzednich pokoleń, które ukształtowały jej obecne oblicze i są dumą dla jej współczesnych. W czerwcu 2011 r. Senat PW podjął uchwałę w sprawie przywrócenia dobrego imienia profesorowi Janowi Czochralskiemu, a dwa lata później Sejm RP ustanowił rok 2013 Rokiem Jana Czochralskiego. Krajowym Koordynatorem Obchodów mianowano profesora Mirosława Nadera z Politechniki Warszawskiej. We wrześniu 2019 r. profesor J. Czochralski zwany „ojcem światowej elektroniki” został uhonorowany kamieniem milowym IEEE Milestone za epokowe odkrycie: „Metodę wyciągania kryształów”.

W 2018 r. Uczelnia włączyła się w ogólnokrajowe obchody 100-lecia odzyskania niepodległości. 15 listopada 2018 r. w Dniu Politechniki Warszawskiej ten doniosły jubileusz celebrowano wraz z setną rocznicą utworzenia Legii Akademickiej. Politechnika Warszawska, przystępując do krajowego programu „Niepodległa”, przez dwa kolejne lata przy udziale wydziałów i jednostek organizacyjnych Uczelni organizowała wydarzenia nawiązujące do czasów, które uformowały sylwetki następnych pokoleń studentów i młodych naukowców. Bowiem to właśnie ich pasje rozwijane w organizacjach, kołach naukowych i stowarzyszeniach przeobrażają się w konkretne dokonania i są doceniane wieloma nagrodami w kraju i za granicą.

Inicjatywy z obszaru historii i tradycji koordynuje Senacka Komisja ds. Historii i Tradycji, która podobnie jak inne stałe komisje senackie, zgodnie ze Statutem PW opiniuje i przygotowuje wnioski odnoszące się do określonego obszaru działalności Uczelni. Jej przewodniczącym w kadencji 2020–2024 jest dr hab. inż. Andrzej Kulig, profesor uczelni.

Sport i rekreacja

Politechnika Warszawska jest również miejscem sprzyjającym aktywności fizycznej. Wśród uczelnianych organizacji sportowych należy wymienić funkcjonujące od 1 lutego 1951 r. Studium Wychowania Fizycznego. Pierwszym kierownikiem Studium został Mieczysław Piotrowski. Kadre zapewniali byli absolwenci Akademii Wychowania Fizycznego i Wyższych szkół Wychowania Fizycznego. W latach 1954–1955 liczba studentów uczestniczących w zajęciach Studium wynosiła ok. 6000. Aktualnie Studium Wychowania Fizycznego PW oferuje zajęcia z szerokiego wachlarza dyscyplin takich jak: aerobik, boks, kolarstwo górskie, kulturystyka, piłka nożna, piłka siatkowa, piłka koszykowa, pływanie, judo, kulturystyka, tenis ziemny, pływanie, kajakarstwo, wspinaczka górską itd. Studenci Politechniki mają okazję doskonalić sprawność fizyczną nie tylko w ramach obowiązkowych zajęć w Studium, ale także poprzez uczestnictwo w działalności Klubu Uczelnianego Akademickiego Związku Sportowego Politechnika Warszawska powstałego w 1916 r. Obecnie

AZS PW składa się z ponad 20 sekcji obejmujących m.in.: badminton, unihokej, jeździectwo, koszykówkę, lekkoatletykę, narciarstwo, pływanie, wioślarstwo czy wspinaczkę sportową. AZS PW uczestniczy również w corocznej edycji Akademickich Mistrzostw Polski, a także w ogólnopolskich mistrzostwach dyscyplin. Wiele zwycięstw zanotowali na swoim koncie siatkarze ONICO AZS Politechniki Warszawskiej.

W Politechnice Warszawskiej równolegle funkcjonują kluby sportowe o nieco bardziej wyspecjalizowanym charakterze. Przykładem może być powstały w 1969 r., Studencki Klub Żeglarski Politechniki Warszawskiej, szczytujący się licznymi udanymi przedsięwzięciami takimi jak np. wyprawa z 1977 r. na jeziora Finlandii czy rejs z 2004 r. na Ziemię Franciszka Józefa z opłynięciem Spitsbergenu. Ponadto działalność prowadzą takie organizacje sportowe jak: Jacht Klub PW, Organizacja Studencka Klub Szachowy Entropia czy Studenckie Koło Przewodników Świętokrzyskich. Niezależnie od wyżej wymienionych w Politechnice działają wydziałowe kluby sportowe np. Klub Żeglarski Wimpel na Wydziale Mechatroniki, Geodezyjny Klub Sportowy Tachimetr, Klub Uczelniany Akademickiego Związku Sportowego Szkoły Nauk Technicznych i Społecznych w Płocku. Pracownicy mogą skorzystać z abonamentu sportowego w ramach karty MultiSport.

Od wielu lat program obchodów Dnia Politechniki Warszawskiej uświetnia Bieg o Puchar Rektora Politechniki Warszawskiej oraz Turniej Par Brydża Sportowego o Puchar Rektora Politechniki Warszawskiej. Nowością jest natomiast organizowany od 2021 r. Turniej Szachowy o Koronę Rektora Politechniki Warszawskiej będący inicjatywą Komisji Sportu i Turystyki Samorządu Studentów Politechniki Warszawskiej. Wydarzenie ma na celu wyłonienie najlepszego szachisty spośród grona studentów i doktorantów Politechniki Warszawskiej. Z kolei do tradycyjnych zmagani sportowych należą wyścigi ósemek wioślarskich na Wiśle w ramach Warszawskich Regat Wioślarskich z udziałem osad Politechniki Warszawskiej i Uniwersytetu Warszawskiego. W 71. edycji tego wydarzenia, we wrześniu 2022 r., ósemka inżynierów po raz trzynasty pokonała osadę Uniwersytetu Warszawskiego.

Ryc. 43. Gmach Główny
- Kiermasz Świąteczny
Politechniki Warszawskiej,
grudzień 2022 r.

Wypoczynkowi i rekreacji służą również ośrodki wypoczynkowe Politechniki Warszawskiej zlokalizowane w Grybowie, Sarbinowie Morskim, Wildze i Ubliku. Dzieci pracowników, studentów i doktorantów mogą także skorzystać z oferty mikołajkowej i przedszkola. Rokrocznie organizowana jest wigilia ogólnouczelniana oraz kiermasz świąteczny, a wiosną i jesienią pikniki pracownicze i naukowe, które pozwalają aktywnie spędzać czas.

Jubileusz 200-lecia Politechniki Warszawskiej obchodzony w 2026 r. będzie nie tylko doskonałą okazją do wspomnień, ale również ukaże te aspekty funkcjonowania Uczelni, które ulegając zmianom na przestrzeni lat przyczyniają się do umacniania jej dobrego imienia i dynamicznego rozwoju.

Literatura uzupełniająca

150 lat Wyższego Szkolnictwa Technicznego w Warszawie 1826–1976, Materiały z sesji naukowej 13–14 grudnia 1976, Warszawa 1979

Bakalarska Iwona: Trwałe wartości poglądów Stanisława Staszica /w:/ Biuletyn Historii Wychowania, 10, 1999, s. 12–17

Domański Edward (red.), W 160 rocznicę utworzenia Politechniki Warszawskiej, Zakład Wydawnictw SSP Universitas, Warszawa 1986

Dunin-Wilczyński Zbigniew: Ocalić od zapomnienia, Wydawnictwo Zbroja, 2015, ISBN 978-83-63164-72-0 Dzieśięciolecie Politechniki Warszawskiej w Polsce Ludowej 1945–1955, Komitet Redakcyjny, Aleksander Berler, PWN, Warszawa 1956

Jakubiak Andrzej: Perły w Artystycznej Koronie Politechniki Warszawskiej, /w:/ Forum Akademickie, 11/2015, s. 34–36

Jakubiak Marek: Akademickie szkolnictwo techniczne w Drugiej Rzeczypospolitej, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, 2015, ISBN 978-83-7814-662-9

Kalendarium 150 lat Politechniki w Warszawie, Warszawa 1976; <https://bcpw.bg.pw.edu.pl/dlibra/publication/540/edition/757/content>

Kawecki Wiesław: Przyczynek do historii Politechniki Warszawskiej w latach 1965–1985, Zeszyty Historyczne Politechniki Warszawskiej 7/2000, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2000, ISSN 1427-380X

Kolbiński Kazimierz: Przewodniczący Komitetu Redakcyjnego, Politechnika Warszawska 1915–1965, PWN, Warszawa 1965

Koptoń-Ryniec Izabela: Czołowa uczelnia techniczna, Rola Politechniki Warszawskiej w rozwoju nauki i gospodarki polskiej na przestrzeni dziejów, /w:/ Forum Akademickie, 02/2022, s. 64–67

Kulig Andrzej, Wojdyga Krzysztof (red.): Od inżynierii wodnej przez technikę sanitarną do inżynierii środowiska. W 100-letniej tradycji Politechniki Warszawskiej. Wydział WIBHiIS PW, Oficyna Wydawnicza ASPRA, Warszawa 2016. ISBN 978-83-7545-710-0

Kurnik Włodzimierz, Nader Mirosław, Szmidt Jan: Obchody roku Jana Czochralskiego, /w:/ Postępy Fizyki, t. 67, zeszyt 1-2, 2016 ISSN 0032-5430

Miśo Józef: Trudne narodziny Politechniki Warszawskiej (przyczynek do dziejów polityki naukowej w Królestwie Polskim), /w:/ Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 34/4, 1989, s. 777–818

Nader Mirosław, Mrugalski Zdzisław, Dybczyńska-Bułyisko Anna, Szwedowski Andrzej (red.): Księga Jubileuszowa stulecia odnowienia tradycji Politechniki Warszawskiej, red. Nader Mirosław, Mrugalski Zdzisław, Dybczyńska-Bułyisko Anna, Szwedowski Andrzej, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej 2015, ISBN 978-83-7814-342-0

Nader Mirosław, współautor i redaktor: Zarys biografii i dokumentacja historyczna /w:/ Zeszyty Historyczne Politechniki Warszawskiej, nr. 15/2014. T. 1 Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej 2014, ISSN 1427-308X

Nader Mirosław, Pajączkowska Anna, Talik Elżbieta: Jan Czochralski prekursor współczesnej elektroniki. Stulecia odkrycia metody krystalizacji, Wyd. Muzeum Politechniki Warszawskiej, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej 2013, ISBN 978-83-7814-180-8

Piłatowicz Józef: Profesorowie Politechniki Warszawskiej w dwudziestoleciu międzywojennym, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1999, ISBN 83-7207-131-4

Piłatowicz Józef: Poczec rektorów; tradycja i współczesność Politechniki Warszawskiej 1826–2001, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2001, ISBN 83-7207-270-1

Staniewicz Leon: Politechnika Warszawska 1915–1925, Księga pamiątkowa, Warszawa 1925, ISBN 978-83-7207-844-5

Szyszek Krystyna, Moskal Barbara: Stanisław Staszic 250 rocznica urodzin patrona Piły, Publiczna Biblioteka Pedagogiczna w Pile 2005, s. 16

Szkolnictwo opieka i wychowanie w Królestwie Polskim od jego ustanowienia do odzyskania niepodległości przez Polskę 1815–1918. red. Hanna Markiewiczowa i Iwona Czarnecka, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2016, ISBN 978-83-64953-40-8

Świątkiewicz Henryk: To była wspaniała szkoła. Z dziejów Szkoły im. H. Wawelberga i S. Rotwanda (1895–1951), Wydawnictwo Prywatnej Szkoły Biznesu i Administracji, 1995

Ulmer Andrzej: Ignacy Mościcki wybitny naukowiec i technolog, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa, 2018, ISBN 978-83-7814-846-3

Wagner Anna Agata: Architektura Politechniki Warszawskiej, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2001, TIN: T01593978

Wybrane materiały źródłowe dotyczące historii Politechniki Warszawskiej, Muzeum PW, Warszawa 1976

Zaleski Jan: Pierwsza wyższa szkoła techniczna na ziemiach polskich 1826–1831 /w:/ Polski Uniwersytet na Obczyźnie w Londynie, Zeszyty Naukowe, Seria trzecia, nr. 2, 2014, s. 73

W opracowaniu wykorzystano informacje zawarte na stronach internetowych jednostek Politechniki Warszawskiej

Kampus Centralny PW

